

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Deba

Aurkibidea

Udalerria: Deba

Sarrera

Debabarrenako kostaldeko udalerria da, bertan itsasoratzen da Deba ibaia. Urola Kostako mugan dago, eta hizkeran ere nabarmena da Debabarreneko hizkerekiko aldea. Udalerriak hainbat auzo eta herri biltzen ditu, tartean Itziar, Lastur, Itxaspe, Egia, Arriola, Madariaga, Endoia, Arbiskoa eta Elorriaga.

Argazkia: [Wikipedia](#).

- **Biztanleak:** 5.420
- **Euskaldunak:** %73,8

Ahotsak.eus-eko datu orokorrak

- Hizlariak: **50**
- Zintak: **60**
- Pasarteak: **139**
- Transkribatutakoak: **17**
- Audioak: **8**
- Bideoak: **74**

Proiektuak

- Ahaztuen Oroimena
- Debako ondarearen transmisioa
- Euskal Herriko Ahotsak
- Patxi Aldabaldetrekua beka 2003
- San Ignacio ikastetxea. Ahozko ondarea jasotzen
- Zumaia hizkera
- Zumaia toponimia

Hizlariak

J. Martin Agirregabiria Aizpurua (-2017)

Itziarko Itsaspe auzuneko Gaintza-Etxeberri baserrian jaiotakoa. Gurasoak ere Itziarkoak ziren. Gerra garaian, berak 16 urte inguru zituela, Bizkaia aldera joan zen ihesean aitarekin. Geroago, gerra ostean, Afrikara joan behar izan zuen soldadu; 3 urte pasa egin zituen bertan. Elkarrizketa egin zitzaionean, 81 urte zituen.

Faustino Agirregabiria Azpiazu (1923)

Itziarko Arbiskoa auzuneko Ugarteberri baserrian jaiotakoa. Aita bertakoa zuen eta ama auzo bereko Sakabiberri baserrikoa. Euskaraz ikasi zuen eskola, auzoko Gaztañadi baserriko alabarekin. Gero, 16 urterekin, Tafallara joan zen urtebeterako gaztelania ikastera. 20 urterekin Afrikara joan behar izan zuen soldadu, Tetuan ingurura. Bi urte eta erdi egin zituen soldadu.

Maria Agirregabiria Azpiazu (1925)

Itziarko Arbiskoa auzuneko Ugarteberri baserrian jaio zen. Aita bertakoa zuen eta ama auzo bereko Sakabi Berri baserrikoa. Maixokua baserrira ezkondu zen [Jose Mari Garaterekin](#) eta lau seme-alaba izan zituzten.

Silvestre Aizpurua (1944)

Itziarko Elorriaga auzoko Endañeta baserrian jaio zen 1944. urtean. Itziarkoa izan arren, Zumaiaiko toponimia jasotzeko proiekturako elkarrizketa egin zitzaion (baserria Zumaiaitik gertu dago).

Jose Manuel Aizpurua Agirre (1937)

Itziarko Elorriaga auzoko San Martin baserrian jaio zen 1937. urtean. Itziarkoa izan arren, 2005ean elkarrizketa egin zitzaion Zumaiaiko toponimia jasotzeko (baserria Zumaiaitik gertu dago).

Mikaela Aizpurua Aranberri (1920)

Lasturko Murgi baserrian jaio zen 1920. urtean. Aita etxe berekoa zuen eta ama auzo bereko Zianaundi baserrikoa. Zestoako Arroa Erreka auzoko Gorriñe baserrira ezkondu zen bertako [Inaxio Unanue](#)rekin, autopistak baserria bota eta Zumaiaara joan ziren arte.

Patxi Aizpurua Askasibar Iparragirre (1933-2021)

Egia auzoko Iparragirre baserrian jaioa. Aita bertakoa zuen eta ama elgoibartarra. 6-7 urtera arte baserrian bizi izan zen, baina gero eskolan hasi zen Deban, maristetan. 14 urte ingurura arte ibili zen maristen eskolan eta gero burdindegiko gaiak egiten zituzten lantegi batean hasi zen lanean. Soldadutza Afrikan egitea tokatu zitzaion eta bi urtez egon behar izan zuen bertan. Handik etorri zenean, ordurako herrian martxan jarritako "Gazte Elkarteko" kide izateko eskatu zioten. Garai hartarako oso talde aurrerakoia omen zen. 1962an lagun talde batek DANOBAT enpresa sortu zuten eta bertan lan egin zuen ordutik aurrera. Ikastolen sorreran ere lan asko egina da ezkutuan eta gau-eskolak ere eman zituen, herrian jendeari euskaraz ikasteko grina piztu zitzaionean. Ikastolen Federazioan ere urte asko egin ditu. Oargi mendi taldean ere pisu handia izandakoa da eta, berak dioen moduan, mendia da bere "habitat"-a.

Sebastian Aizpurua Egaña (1915-2012)

Itziarren jaioa, Olabe baserrian. Ama Txaparta baserrikoa zuen, eta aita, berriz, jaiotetxe berekoa. Lau anaia eta lau arreba ziren, eta bera senideetan laugarrena. Gaztetan, diputazioarentzat "kaminero" aritu zen lanean. Gerra hasi zenean, ordea, denbora batean bideko lanari eutsi bazion ere, laster utzi behar izan zuen. 36ko kintoa izanik, gerran soldadu ibiltzea zegokion arren, gudari gisa aritu zen lehendabizi. Intxortako guduan ere parte hartu zuen. Ondoren, ordea, preso hartu eta "Batallón de trabajadores" batean sartu zuten. Soldadu lanak bukatu zituenean, etxera itzuli zen, eta geroztik Olaben bizi izan zen.

Joxe Migel Aizpurua Goenaga (1954)

Elorriaga auzoko Agirre baserrian jaio zen 1954. urtean eta baserria izan da bere lanbidea eta bizilekua. Debakoa izan arren, 2005ean elkarrizketa egin zitzaion Zumaiaiko toponimia jasotzeko (baserria Zumaiaitik gertu dago).

Jesus Mari Albisu Irastorza *Murgi* (1934)

Murgi etxean jaioa, ezizen horrekin ezagutzen da herrian. 14 urtera arte Debako San Viator fraideen eskolan ibili zen. Handik irten zenean "Plásticas Reiner" lantegian hasi zen lanean, aprendiz gisa, eta 50 urte egin zituen bertan lanean, 64 urterekin hartu baitzuen erretiroa. Lantegian lanean hasi zenean, iluntzeetan klase partikularretara joaten zen. Gerora, Reiner lantegiak aprendizentzat eskola jarri zuen eta hara joaten ziren marrazketa eta lantegirako beharrezkoak ziren beste gai batzuk ikastera.

Eugenio Aldabaldetrekua Bergaretxe (1922-2014)

Itziarko Arbizkoa auzuneko Bakarkua baserrian jaio zen. Aita bertakoa zen, eta ama, ostera, Mendarokoa. 12 urtera arte Hiruerreketa baserriko eskolan ibili zen. Zarauzko "hermanotan" ere aritu zen ikasten denbora labur batez. 20 urte zituela joan zen soldadu Ferrolera (Galizia), eta 28 hilabete egin zituen han. Baserriko lanetik bizi izan da, eta inguruko herrietako azoketan arkumea saldu ohi zuen. Arrospide baserriko Malen Urangarekin ezkondu eta sei seme izan zituzten. Elkarriketetan bere biloba Itsasne Albaldetrekuk ere parte hartu du.

Pello Aldalur Urkiri (1940)

Itziarko Ipiola baserrian jaio zen 1940ko urriaren 9an. Aita Itziarkoa zuen, eta ama, berriz, Mutrikukoa. Itziarko eskolan egin zituen ikasketak 14 urtera arte. 16 urterekin hasi zen Elgoibarko gau-eskolan, Sigman, eta bost urtez aritu zen bertan. Gero, Itziarko nekazarien kooperatibarako aritu zen lanean, han ere bost urtez. 28 urte zituela, Lasturko harrobian lanean hasi eta bertan aritu zen 35 urtean, erretiroa hartu zuen arte. Elkarriketan, harrobiko lanari eta Lasturko harrobiari buruzko azalpenak ematen ditu.

Carmen Alzibar Korostola (1913-2008)

Deban jaiotakoa. Ama Bustiña baserrikoa zuen eta aita Itziarko Akeorrokkoa. Aita arrantzalea zuen. 7 urte ingururekin hasi zen eskolan, eskola publikoan, eta 12 urte ingurura arte ibili zen. Handik irtendakoan fabrika hasi zen lanean, "Industrias Deba" lantegian. Gero, ama hil zitzaionean, haren lanpostua hartu zuen Trekuneko okindegian eta urte askoan lan egin zuen bertan, erretiroa hartu arte.

Maria Jesus Aperribai Alberdi (1941)

Deban jaio zen 1941ean. Aita zuen debarra; ama, berriz, mutrikuarra zen. Bost senidetan hirugarrena. Elgoibarrera ezkondu zen eta hiru seme-alaba izan zituen. Gerora Donostiara joan zen bizitzera. Zaharren egoitza bateko zuzendaria izana da. Donostiako San Igancio ikastetxeko ikasleek egin zioten elkarriketa.

Pedro Aranberri Arriaga (1930)

Sasiolako Sindika baserrian jaio zen, aspalditik hondatuta dagoen monastegi zaharraren aldamenean. Bertan bizi izan da, duela gutxi Debako kalera aldatu zen arte. Ezkongabea. Baserrian eta industrian egin du lan. Melillan egin zuen soldadutza. Sasiolako monastegiaren historia ondo ezagutzen du. Beti saiatu da eraikuntza handi horretaik geratzen dena zaintzen eta ingurua txukun edukitzen, eta pena handiz begiratzen dio gaur egungo abandonuari. Jentilen istorioak entzun izan ditu txikitan. Angula harrapatzen asko egindakoa da eta hainbat istorio kontatzen digu.

Maria Luisa Arrizabalo Etxeberria

Itziarko Mardari auzuneko Arbalitz baserrian jaio zen. Gurasoak ere itziartarrak zituen, aita Arbalitzkoa eta ama Ezteiatxikikoa. Egia auzoko Donieneaundi baserrira ezkondu zen eta 50 urtetik gora egin zituen bertan bizitzen; gerora Etxezabal baserrian bizi izan da. Hamar seme-alaba izan zituen. Elkarriketa egin zitzaionean, 83 urte zituen.

Asensio Artetxe Barrenetxea Saka (1930)

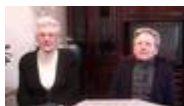
Arriola auzoko Perla baserrian jaio zen 1930ean. Bederatzi anai-arreba ziren. Umetan Maria "Azpeitti"-ren eskolan ibili zen Asensio, baina sarritan ezin izaten zen eskolara joan, etxean lan egin beharra zuelako. Geroago Begoña Andonegi irakaslea euren etxean egon zen apopilo, eta orduan ikasi omen zuen ikasitako apurra. Ama Elgoibarko Borrajen baserrikoa zuen Asensiok. Aita Perlan bertan jaioa zen, baina aitaren aldeko aitona Sakabi baserritik etorria zen eta hortik datorkie "Saka" goitizena. Goitizenarekin batera aitonak ekarri zien zezenekiko zaletasuna ere. Aitak lan handia egin zuen zezenak ekarri eta arraza hobetzen eta Euskal Herri osora eramaten zituzten zezenak, bai zezenketetara, bai enbolatuta edo baita entzierroetara ere. "Marqués de Saka" izenarekin ezagutzen zen aita. Berak ere aitaren lanari eutsi zion eta 240 abelburu izatera iritsi zen; baita zezenak 16 herritan batera botatzera ere. Emaztea elgoibartarra du.

Lidia Askazibar Garrastazu (1927)

Deban jaio zen 1927an. Etxebarriko Bixkerrara ezkondu zen.

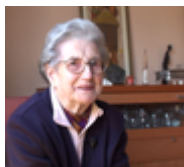

Libe Azkoitia (1926)

Miren Azkoitia (1928)

Maritxu Egaña Alberdi (1923-2020)

Arronamendin jaioa, trenbidearen ondoan, Ugestiaga etxean. Ama Makaztegi baserrikoa zuen eta aita Santuarian baserrikoa, baina biek egiten zuten lana trenbidearekin lotuta: ama "guardesa" zen, aita "guarda-vias". Baratzeko produktuak ere saltzen zituzten batzuetan. Zazpi senidetan bosgarrena zen Mari Karmen, Maritxu bezala ezagunagoa. Hamaika urte arte bakarrik ibili zen eskolan, baina hainbat tokitan: Ostolaza kalean, nazionaletan, mojetan eta Uzarragako eskolan. Gerra garaian 17 urteko anaia gudari joan zen, eta desagertu egin zen. Jostun lanetan ibili zen ezkondu arte. Trenarekin lotutako hainbat kontu kontatu ditu, baita harrobiei buruzkoak ere. Bere euskarak Itziar aldeko ukitua duela dio.

Jose Elorza Olaizola (-2020)

Itziarko Endoia auzuneko Olazabalberri baserrian jaio zen. Aita Endoiako Kabibeltzen ("Larretxenekua") jaiotakoa zen eta ama, berriz, auzo bereko Uztapide baserrikoa, "Uztapide" bertsolari ezagunaren arreba. 10 anai-arreba ziren. Endoian ibili zen eskolan lehenbizi eta gero Zestoan maristekin. 12 urtera arte ibili zen eskolan eta ordutik aurrera baserriko lanetan ibili izan da beti. Soldadutzako ordaina Aizarnan egin zuen, bertako meatzean lanean; lau urtez egon zen bertan. Elkarrizketa egin zitzaionean 72 urte zituen.

Iñaki Elosua Elu (1935)

Artzabalgo baserri batean jaio zen eta bertan bizi izan da beti. 14 urtera arte Debako San Viator eskolan ibili zen, eta hura bukatutakoan baserrian lanean aritu zen urte askoan. Gerora, bulego batean hasi zen lanean eta Vegasa lantegian beste 5 urte egin zituen. Soraluzeko lantegi bateko biltegian ere lan egin zuen 12 urtez. Debako alkatetzan lau urte egin zituen.

Agustin Esnaola Manzisidor Ostrope (1935)

Deban jaioa. 14 urtera arte Debako eskolan ibili zen. Eskola bukatu eta "Banco Guipuzcoano"n hasi zen lanean "botones" moduan. Pixkanaka ikasiaz eta saiatuz, gora egin zuen eta soldadutzara joaterako bigarren mailako ofiziala zen. 20 urte ingururekin joan zen soldadutzara Afrikara. Handik etorritakoan, "Banco Guipuzcoano"n jarraitu zuen lanean, bulego batean zein bestean. 64 urterekin hartu zuen erretiroa, 50 urte lanean egin ostean.

Jose Maria Etxabe Aizpurua (1920-2020)

Deban jaiotakoa. Aita Itziarko Elorriaga auzuneko Etxe Nagusi baserrikoa zuen eta ama auzo bereko Urberoaga ("Urberu") baserrikoa. Gurasoak ezkondu zirenean kalera joan ziren bizi izatera eta bertan jaio zen Jose Mari. 5 anai-arreba ziren. "Plásticos Reiner" lantegian lan egin zuen soldadutzara joan bitartean. Handik etorritakoan trenbidean jardun zuen lanean eta gero Nobi lantegira pasa zen. Lantegia Gasteizera joan zenean "Industrias Deba" lantegira joan zen.

Jose Mari Garate Egaña (1919-2016)

Itziarko Maixokua baserrian jaiotakoa. 13 anai-arreba ziren, baina arreba zaharrena beste ama batena zen. Hura hil ostean aita berriz ezkondu zen eta Jose Mari izan zen anaietan zaharrena. 18 urterekin gerrara joatea tokatu zitzaion. Espainian zehar ibili zen hara eta hona, eta tartean pleurarekin gaixotuta ere egon zen. Urte batzuren ondoren, lizentziatu eta etxe inguruetan ibili zen lanean, errepideak egiten. Baina segituan II. Mundu Gerra zela-eta gerrara joan behar izan zuen berriro. 6 urte egin omen zituen soldadu. Arbiskoa auzoko Ugarte Berri baserriko [Maria Agirregabiriarekin](#) ezkondu zen eta lau seme-alaba izan zituzten. 2011n egindako elkarrizketan emaztea eta biak ageri dira.

Maria Irigoyen Etxabe (1919-2013)

Itziarko Mardari auzoko Txindurriturri baserrian jaiotakoa. Aita bertakoa zuen eta ama Zuazuberri baserrikoa. Lau ahizpa ziren. Aita gazterik hil zitzairen eta etxean gogor lan egin behar izan zuten lau ahizpek.

J. Manuel Irigoyen Uranga

Elorriaga (Elorrixa) auzuneko Lopertza baserrikoa. Elkarrizketa egin zitzaionean, 83 urte zituen.

Joxe Mari Irureta Manzisidor (1929-2013)

Lastur bailarako Arbiskoa auzuneko Usarruene baserrian jaio zen, zazpi anai-arrebatan zaharrena. Aita bertakoa zuen eta ama, berriz, Arroakoa. Mutikotan Iruerreketa baserrira joaten zen eskolara. Ingurukoak izan zituen maisu-maistrak, baina bederatzi urterekin eskola utzi behar izan zuen artzain lanak egiteko. Lehenbizi etxeko ardiekin eta ondoren beste baserri batzuetan artzain ibili zen, 18 urte ingurura arte. Soldadutzara joan aurretik Loiun egin zituen hamar hilabete hango baserri batean, gaztelania ikasteko asmoz, baina bertako familia euskalduna zen eta ez omen zuen askorik ikasi. 21 urterekin Afrikara joan behar izan zuen soldadu, baina bost hilabete besterik ez zituen egin, pleurarekin gaixotu eta, Melillako ospitalean hilabete egin ostean, etxera bidali baitzuten. Lasturko kanteran ibili zen lanean hiru hilabetez eta basoan ere lan egin zuen urtebetez (Txarrantxola baserrian), baina gainontzean beti etxean lan egin izan du. Lasturko Leizaola baserriko Pilarrekin ezkondu eta lau seme-alaba izan zituzten. Usarruene baserrian bizi izan da beti.

Jose Luis Irusta Mugarza

Deban jaiotakoa, lau anai-arrebatan gazteena. Aita ere Debakoa zuen, baina ama Arratiakoa. Berak 9 urte zituela hil zitzaien ama eta arreba zaharrenak hazi omen zuen bera. 12 urtera arte ibili zen eskolan eta. Aita iturgina zuen eta 13 urterekin aitarekin hasi zen lanean. Gero "Banco Guipuzcoano"-n hasi zen lanean eta Bilbon egin zituen lau urte, gerra hasi zen arte. Gerra garaian alde egin zuen eta 8 urte egin zituen enpresatik kanpo, baina azkenean berriz onartu zuten. 18 urte gerente lanean egin zituen "Banco Guipuzcoano"-n. 10 seme-alaba izan zituen. Elkarrizketa egin zitzaionean, 88 urte zituen.

Joxe Landa Odriozola (1929)

Endoia auzoan dagoen Beliosorogoikoa baserriko semea da Joxe Landa, hamaika senidetatik bigarrena. Bertakoa zuen aita eta ama berriz, Aizarnakoa. Umetan Endoiako baserrietan jaso zituen eskolak eta beranduago Zestoako fraide-eskolan eman zituen pare bat urte. 14 urterekin eskola utzi eta baserriari eskaini zion denbora guztia. 40 urte ingururekin koinatuek sortutako baserri-elkartearekin bat egin zuen; bost urte beranduago Itziarko Nekazari Kooperatibara egin zuen salto eta 28 urtez ibili da bertako zuzendari lanetan. Hala ere, eguraldi-gizon modura egin da ezagun Joxe. Elkarrizketa garaian zortzi irratitarako egiten du iragarpena eta Gara egunkarian ere ematen digu eguraldiaren berri.

Maria Landa Odriozola

Aita Endoia auzoko Beliosoro (Belloso) Goikoa baserrikoa eta ama Aizarnakoa zituen. 11 anai-arreba ziren, eta bera nagusiena zenez, anai-arreba txikiagoak zaintzea tokatu zitzaion, nahiz eta berak nahiago izan eskolara joan. Ezkondu zenean Endoia auzoko Txankarta baserrira joan zen bizi izatera eta 5 seme-alaba izan zituen. Elkarrizketa egin zitzaionean, 75 urte zituen.

Eugenia Leturiondo Zigorraga (1929-2019)

Eibarko Aginaga auzoan jaio zen 1928an. Gurasoak ere eibartarrak ziren, Arrate ingurukoak. 7 senide ziren familian. Debako Elorriaga auzora ezkondu zen eta 11 seme-alaba izan zituen.

Santa Makazaga Martija

Itziarko Endoia auzuneko Ziolar baserrian jaio zen. 7 anai-arreba ziren. Aita gazterik hil zitzaien eta umetatik bizimodu gogorra ezagutu izan du. Endoia auzoan bertan ibili zen eskolan, baina ez zen askorik joan. Neska gaztea zela, udara Deban pasatzen zuen bertako hotel batean lanean, eta neguan hoteleko nagusiaren etxean egoten zen neskame Zarautzen. Lasturko Olano baserriko [Ramon Unanue](#)rekin ezkondu zen eta bertan bizi izan da ordutik. Ramon senarrarekin batera egin zitzaion elkarrizketa.

Josefa Martija Aizpurua (1919)

Elorriaga auzoko "Bartolokua" baserrian jaio zen. 6 senide ziren. Gaztetan, ezkondu bitartean, egunero joaten zen Zumaiara esnea partitzera. 28 urterekin ezkondu zen Elorriagako Sagarbide baserrira eta harrezkero etxeko lanetan jardun izan da. 5 seme-alaba izan zituen.

Jose Manuel Meabebazterretxea Zelaia *Bizkai* (1956)

Bolibarren jaioa. Hamaika anai-arreben artean gazteena. Aitak eta anaia batek Markinako harrobian egiten zuten lan. 25 urte zituela, Lasturgo Kortaberri baserrira ezkondu zen. 1981ean Lasturgo harrobian hasi zen lanean, eta, elkarrizketa egin zitzaion garaian, bertan ziharduen lanean. Elkarrizketan, Lasturgo harrobiari eta harrobiko lanari buruzko azalpenak ematen ditu. Argazkian, eskubikoa da Jose Manuel.

Marcelino Mendizabal Aizpurua (1918-2015)

Itziarko Azti baserrian jaiotakoa. Gurasoak ere itziartarrak zituen, bata Larrabielgoa eta bestea Txerturikoa. Emaztea, berriz, Oiartzungoa, aitaren soldadutzako lagun minaren alaba.

Joxe Mari Olaizola Egaña (1924)

Endoia auzoko Akain baserrian jaio zen. 14 senide ziren, baina 12 atera ziren aurrera. Mutikotan oso gutxi ibili zen eskolan. Doktrina ikasi zuen jaunartzea egiteko, baina eskola gutxi. Geroago Zumarragan egon zen fraideekin urtebetez, gaztelania ikasteko asmoz, baina ez omen zuen askorik ikasi. Mutikotan artzain egoten zen mendian. Urte batzuetara, basoan hasi zen lanean beste lau lagunekin batera, eta negu partean basoko lanetan aritzen zen: trontzarekin zuhaitzak bota, arpanarekin zerratu... Uda partean, berriz, morroi lanetan ibiltzen zen; urte batean Zestoako Alberdi baserrian eta hurrengoan Beliosoro Erdikoan egon zen. Aurrerago Arbiskoa auzuneko Zabaleta baserriko nagusiak ea bertara joango ote zen morroi galdetu zion, eta berak onartu. Bertako alabarekin ezkondu zen eta bertan bizi izan da ordutik. Elkarriketan bere emazte [Matilde Zuloagak](#) ere parte hartu zuen.

Angel Osa Martija (1934)

1934an jaio zen Itziarko Elorriaga auzoko Saskarate baserrian. Itziarkoa izan arren baserria Zumaiatik gertu dago. Ama bertakoa eta aita Sarrondokoa zituen. Gau-eskolan Zumaian ibili zen. 11 urterekin baserriko lanei ekin zien eta etxean aritu izan da lanean geroztik. Olagarrotan ibiltzeko afizioa txikitatik izan du. Itziartarra izan arren Zumaiako toponimia jasotzeko proiekturako ere elkarriketa egin zitzaion.

Juan Ostolaza Ansola (1911)

Itziarko Egia auzuneko Gaztañeta baserrian jaio zen. 10 senide ziren. Berak 10 urte zituela, Lasturko Murgimendira joan ziren bizitzera eta bertan hazi ziren. Itziarren ibili zen eskolan. 20 urte ingururekin soldadutzara joan behar izan zuen eta bi urte egin zituen marinan. 1936ko maiatzean ezkondu zen eta gerra hasi zenean berriz soldadu joan behar izan zuen, oraingoan mendi aldera. Ezkondu ostean Mutrikun bizi izan ziren hasieran, bertako baserri batean, baina semea jaio eta berehala Egia auzuneko Olloki Bekoa baserrira joan ziren bizitzera. Beti baserrian lan egin izan du.

Karmen Riesgo Oñederra (1924)

Arronamendian jaio zen 1924an. Lau anai-arreba ziren. Ama Mungiakoa zuen, Debara neskame etorria; aita Debakoa bertakoa zen, baina, jatorriz, Riesgo familia Asturiaskoa omen zen. Mojen eskolan ibili zen urte batzuetan, baina ez zuen denbora asko egin eskolan. Debako Reiner lantegian lan egina da Koro ahizparen antzera. Gerra-garaian ihesean ibili behar izan zuten. Plentzian egon ziren denbora batez bertako txalet batean, etxea zaintzearen truk. Handik atzeraka-atzeraka Asturiaseraino joan ziren eta azkenean Frantziara eraman zituzten itsasontzi ingeles batean. Gero Katalunian egon zen urte eta erdiz hango familia batekin "gerrako ume" moduan. [Koro](#) ahizparekin batera egin zitzaion elkarriketa.

Koro Riesgo Oñederra (1919-2012)

Deban jaio zen 1919an. Lau anai-arreba ziren. Ama Mungiakoa zuen, Debara neskame etorria; aita Debakoa bertakoa zen, baina, jatorriz, Riesgo familia Asturiaskoa omen zen. Mojen eskolan ibili zen urte batzuetan, baina ez zuen denbora asko egin eskolan. 14 urterekin Debako Reiner lantegian hasi zen lanean. Urte batzuk bertan egin ostean neskame lanetan ere ibili zen. Gerra-garaian ihesean ibili behar izan zuten. Plentzian egon ziren denbora batez bertako txalet batean, etxea zaintzearen truk. Handik atzeraka-atzeraka Asturiaseraino joan ziren eta azkenean Frantziara eraman zituzten itsasontzi ingeles batean. [Karmen](#) ahizparekin batera egin zitzaion elkarriketa.

Gregorio Salegi Arakistain (1920)

Itziarko Lastur auzunean dagoen Aldazabalgoikoa baserrian jaio zen. Ama bertakoa zuen eta aita auzo bereko Gaztañegi baserrikoa. 18 urterekin soldadu joatea tokatu zitzaion eta sei urte egin zituen soldadutzan, han eta hemen, Espainia osoan zehar. Soldadutzatik etorri eta Mutriku aldean zegoen egur lantegi batean hasi zen lanean. Urtebete inguru egin zuen han, eta handik aurrera baserriko lanetan jardun zuen. Aitaren jaiotetxea zen Gaztañegi baserrira ezkondu zen.

Antonio Unanue Martija (1955)

Itziarko Garaban baserrian jaioa. Gurasoak itziartarrak zituen, eta sei anai-arreba ziren etxean; lau mutil eta bi neska. Lau anaiatatik hiru Lasturgo harrobian aritu izan dira lanean. 1981ean hasi zen Lasturgo harrobian lanean, eta elkarriketa egin zen garaian ere harrobian aritzen zen lanean. Lasturgo harrobiari eta harrobiko lanari buruzko azalpenak ematen ditu. Argazkian, ezkerrekoa da Antonio.

Lukas Unanue Martija (1944)

Itziarko Garaban baserrian jaioa. Gurasoak itziartarrak zituen, eta sei anai-arreba ziren etxean; lau mutil eta bi neska. Lau anaiatatik hiru Lasturgo harrobian aritu izan dira lanean. 25 urte bete zituen egunean hasi zen Lasturgo harrobian lanean, eta bertan egin izan du lana erretiroa hartu zuen arte. Elkarriketan, Lasturgo harrobiari eta harrobiko lanari buruzko azalpenak ematen ditu. Argazkian, erdikoa da Lukas.

Ramon Unanue Olaizola (1927-2021)

Itziarko Lastur auzuneko Olano baserrian jaiotakoa. Aita bertakoa zuen eta ama, berriz, Endoia auzuneko Uztapide baserrikoa, 'Uztapide' bertsolari ezagunaren arreba. 13 anai-arreba izan ziren, baina bederatzi bizi izan ziren, lau umetan hil baitziren gaixotasun ezberdinen ondorioz. Umetan, Endoia auzunean ibili zen eskolan, Arroako (Zestoa) maistra batekin. 13 urterekin Deustuko Unibertsitatera bidali zuten gurasoek eskola pixka bat eta gaztelania ikas zezan. Urtebete egin zuen bertan, gerrateak egindako kalteak konpondu eta eskola ikasten. Baserriko lanetan ibili izan da beti, baina negu partean basoan ere lan egina da. Endoia auzuneko Ziolar baserriko [Santa Makazaga](#)rekin ezkondu zen. Olano baserrian bizi izan da beti.

Agustin Uranga Ostolaza (1960)

Itziarko Elorriaga auzoko Billabier baserrian jaio zen. Itziarkoa izan arren, Zumaiaiko toponimia jasotzeko elkarriketa egin zitzaion (baserria Zumaiaitik gertu dago).

Mari Cruz Urbietta Zubikarai (1917)

Itziarko Itxaspe auzoko Ustartza baserrian jaio zen. Gurasoak ere ingurukoak zituen: aita Itxaspeko Larrabiel baserrikoa eta ama Egia auzoko Ansorregi baserrikoa. 9 senide ziren. Gaztetan neskame egon zen 14 hilabetez Deban, medikuarenean. Ezkondutakoan Mardari auzoko Urainziar baserrira joan zen bizi izatera. Elkarriketa egin zitzaionean 85 urte zituen.

Mertxe Zulaika Iriondo (1928-2016)

Lastur auzoko Ansorregi baserrian jaio zen, 10 anai-arrebatan gazteena. Gurasoak mendarorak zituen. Auzoko Iruerreketa baserrira joaten zen eskolara, baina sarritan huts egiten zuen, ardi-zain joan behar izaten zuen-eta. Gerora josten ikasten ibili zen Mendaron eta bertan pasatzen zuen astea, izebaren etxean. 20 urte zituela ezkondu zen. Senarra ere lasturtarra zuen, Artia baserrikoa. Ezkondu ostean Lasturko plaza ondoan zegoen Presaola baserrian (gaur galduta) bizi izan ziren urte batzuetan, baina gero Azkoitira joan ziren bizitzera. 4 seme-alaba izan zituzten.

Matilde Zuloaga Uranga (1933)

Lastur bailarako Arbiskoa auzuneko Zabaleta baserrian jaio zen. 6 urterekin Andoaingo mojetara bidali zuten ikastera, han lehengusina moja zeukan-eta. Baina ez zegoen gustura eta etxera alde egin zuen. Gero Debako mojetara bidali zituzten bera eta ahizpa gazteagoa. Fruteria eta denda zuen familia baten etxean egon ziren apopilo Deban. 14 urte ingurura arte egon zen Deban, mojetan ikasten eta hango etxekoei laguntzen, eta 14 urterekin Zumaiaiko Artadira joan zen neskame. 4 urte egin zituen bertan eta 18 urterekin itzuli zen etxera. Handik urte batzuetara etxean morroi zegoen Endoiako Akain baserriko Joxe Mari Olaizolarekin ezkondu zen eta Zabaletan bertan bizi izan dira ordutik. Elkarriketan [Joxe Mari](#) senarrak ere parte hartu zuen.

Pasarteak gaika

Herri honetan landu eta transkribatu diren pasarteak, gaika antolatuta.

1. Familia eta harremanak

1.1. Elorriaga auzoan jaioa

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarriketatzailea(k):** Otegi, Aitziber

- **Erref:** DEB-036/001
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:03:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- **Laburpena:** Debako Elorriaga auzoko Saskarate baserrian jaio zen; ama bertakoa zuen eta aita Sarrondo baserrikoa. Zumaia eta Debako muga gertuan dago eta bietako baserriak aipatzen ditu. Enpatronamentuko kontuak direla eta medikuz etab. Aldatu beharra izan zuten.

Transkripzioa

-Beno hasteko izena ta abizena ta noiz jaio ziñan esaten ba diazu.

-Nik itten dittut “setenta y cinco” setiembrian hiruan.

-Aja. Eta izen-abizenak?

-Angel Osa Martija.

-Nun jaio ziñen hemen? Saskarate baserrin? Bai, hemen bertan?

-Hemen jaiyo bai, ta hogeta bat urtekin basarriya erosi.

-Zein zenun hemengoa, gurasok hemengok zien?

-Ama hemengua, ta aitta hor auzokua Sarrondo eo Sarrondo baserrikua aitta.

-Sarrondo?

-Sarrondo.

-Aja, hau ze auzo da, nola izena du auzo honek?

-Hau, Elorriya auzua, barrio Elorriaga Iziar da hau, Debaa pertenezitzen gea.

-A, Deba itten da hau...

-Orduan, honei barriyuai esaten diye Elorriaga.

-O sea ke nundik behera hasten da Zumaia? nundik behera itten da?

-Zumaiya itten da, hementxe alboko basarriya Andikatik, Pikote're harrapatzen du, Endañeta Deba, San Martin, Billabier eta gu, azkeneko puntan gabe. Beste hau Sarrondo esan deten hau Zestua, [...] e, hau Zestua hurrungo basarriya beheko hau, eta beherokua're bai, hoi'e Zestua.

-Berta-bertan daude, baiño muga [...]?

-Bertan dabe, holaxe muga hola do, bai, bai. Ta gu jubilatutako zeara, bazkaita-ta, Itziarra ta Elorriya-ta juten gea. [...] ta Zumaiya bertan, ta gu bai ba, Debako terrenun gabe, entenitzen dezu? Medikuz, elizaz, Zumaira gabe, egokiyo dakaulako. Ta uain ibili gea kiston jaleuakin. Gurian gaztiuk dabe, enpadronatuta Zumaiyan, meikuak ez zittulako onartzen. Andria lehen lehen jende gehiyegi zola Zumairako, eta andria ezkondu, biyen bitartian famili guztiya hamen genden neuk ezagutu ezkeo, pentsa zazu e, eta bat gehiyo ez onartzetik, ezkondu, bat gehiyo ez onartzetik, ba, Debaa jun berko gendula, Itziarra jun berko gendula meikuta aillau ziun. Ta ordun in zian, hori ez eitetikan, enpatronatu anaiyen etxian, eo ze, beste anaiyen etxian, eo semien etxia baiña, Zumaiyan enpatronau zian. Ta uan botuak Zumaira etortze zazkue, ta Debako alkatiak pena hori, ta zuzentzeko esaten ziken, hoi zuzentzeko, ta beak ezin leikela ordia hori ein. Ta hola. Ta nei juxtu-juxtu. Endañetak eta San Martin ta hoiyek alda in zittuen Iziarreko meikuena, eta gu andre-gizonak Zumaiyen gare oindik meikuakin.

-Aja!

-Ze zu, ze balantze, ze balantzetan daon gauza, ba holaxe gare gu.

1.2. Txerri-odolkiak auzora

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Erref:** DEB-036/019
- **Iraupena:** 0:01:25. **Hasi:** 00:35:32. **Bukatu:** 00:36:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
Baserria » Baserriko lanak » Abere-hiltzea
Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- **Laburpena:** Urtean bi-hiru txerri hiltzen zituen aita eta txerri asko jaten zen etxean. Txorizo eta odolkiak etxean egiten zituzten eta "txerri-odolkiak" auzora banatzen zituzten. Mantentzeko gatz-kutxan gordetzen zuten okela.

Transkripzioa

-Baiña hemen bai.

-Esan dezu txerrie hitzen zenuela, ta igual txerriek jateko joera haundigoa izango zenuen ezta?

-Bai, ordun txerrikiya, txerriyak'e, familiyan arabera bi o hiru txerri hil urtian.

-Urten?

-Urtian, urtian hiltzen zian ta...

-Ta zeinek hiltzen zittun, etxekon bate?

-Aittek, aittek hiltzen zittun. Ni hasi nitzan, baiño ni hasi nitzan garairako ya txerriya haztai laga giñun, ya beste mantenimentsu bat ta, txerrikiya're hasi zian ba meikuk, eta ez zala hainbesteaiñoko ona ta zea ta hil ez ta, ta orduan ba laga in giñun txerriya haztai, baiño neu re hasi nitzan txerriya hiltzen.

-Txoixok eta odolkiak eta itten zittuzun?

-Bai, etxian itten giñuzen.

-Bazan e ohittura auzoa banatzeko gero?

-Baitta.

-Bai?

-Txerri odolkiyak, ordaiñetan, esaera zan, ta hala itten giñuzen. Urdai trontzo bat eo giyarrakiñ eo zeatu ta gero bi hiru odolki ta hola izaten zian, umiak balin bazian ba umiak erregaluk, txerri erregaluk partitzen ta, hoiek danak.

-Eta txerriki hoi nun mantentzen zenuen, nun konserbatzen zenuen?

-Txerrikiya?

-Urdaie ta bai, nun?

-Uain bezela izan balitz bai earki, bai alperrik galdu're eitten zian, e, bero haundiya balin bazan eo kixtuan, gaxi-kutxa esaten zitzaion, kutxa bat bezela, eta orduan gazittu itten zan txerrikiya, e, esango dizut nik, freskotan txorizuk eta gauza hoiyek jaten zien baiña beste hoiyek gazittu in ber [izaten zien].

2. Baserria

2.1. Elorriaga auzoko baserriak

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber

- **Erref:** DEB-036/003
- **Iraupena:** 0:00:24. **Hasi:** 00:05:21. **Bukatu:** 00:05:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- **Laburpena:** Elorriaga auzoko baserriak izendatzen ditu.

Transkripzioa

-Semiak lana itten du kanpua ta gurasuak etxian.
 -Ta guztia zenbat baserri eongo dia gutxi gorabehera hemen?
 -Hemen baserriyak e, Mexpendi...
 -Elorriaga auzo hontan?
 -Elorria auzo hontan ba, hauexek, hiru Endañeta, Billabier ta San Martin eta gu.
 -Sei?
 -Sei. Sei Elorriaga auzon. Bestek bakizu Zumaira itten dia ta, Zestua ta esan dizut Zaramo ta hoiyek.

2.2. Idien mantenua

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Erref:** DEB-036/008
- **Iraupena:** 0:02:22. **Hasi:** 00:13:32. **Bukatu:** 00:15:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
Aisia » Kirola » Herri-kirolak
- **Laburpena:** Probara atera aurretik idiei aprobak egiten zitzaizkien karga eta bestelakoak neurtzeko. Baba ematen zien jateko, mantenu garestia zen. Arruara joaten ziren idiak ferratzera.

Transkripzioa

-Holako tratua hartu dittut nik...
 -E gaur aiñeko zeaik izaten zan, e, ba ez dakit, idik ateatzeko garaie e, aprobak in, neurtu, hola ta gauzak eta...
 -Bai.
 -Holako gauzak izaten zian ordun'e?
 -Bai, bai, bai.
 -Gaur bezain zorrotz eamaten zan?
 -Ez dizut esango, baiña bai, ordun'e o aizu, gaur e drogatuta juten dila ta analistak eta gauz hoiyek eta baiba, baiña orduan drogaik eta ez zan, natuallian ganaua gobernau ta, pixuan sartu ta kiloko kilo t'erdi sobrekarga hartu ta gauza hoiyek ordun'e bazian, baiño drogen analistak eta hoiyek ez, ez zian eitten. Geroztikan zian beste tranputxo hoiyek geroztikan hasi zian. Bai, jendia gaixtotu in zan ta gehiyo jakin ta, guk esaten giñun guk esaten giñun "ze dios! lehenon' de iriya gobernatzen giñun ba guk" eta "hoinbeste plazeta ez giñun irixten ta uain nola leike" ta gero azaldu zian, okerrak gero azaldu zian.
 -Jateko esan dezu baba ematen ziozun, baba, baba...
 -Zain haundiyekin, zain haundiyekin baba ta bestela berdia ta parian parekua, lehor garaiye, o lastua o, ematen giñun eta baba behintzat ba ondo, zain haundiyekin, eta gaiñuntzian tripa bete, bakizu. O nahikua ez,

nahikua ez zitzakon ematen, zuk proba bat o itten balin baziñun, ba irikin in behar izaten zan ibili, dezente. Ura gutxi, eta jatekua're tripa sartu in ber zenun, kiluak kendu in behar ziñun, bestela sobrekarga haundiya hartu behar izaten zan, eta hor jokutzen giñan, eunia bitan ibiliz saltaka idiyak eta, baiño lan haundiya izeten zan, enredo haundiya zun, ta nik hura, deskartau in nun, hura laga in nun. Iri bakararak...

-Diru, dirutza izango zan mantentzea haiyek'e ez?

-Bai, onbre, hoixe ba, beti parian parian garestiya izan da, bai, iriya mantentzia, lujua zan ta, lujo bat.

-Eta perratu ta? Nun itten zittuzun?

-Orduan perratzaillia, uain gaur neuk jarduten det etxian uaindik.

-Hara!

-Behiak eta perratzen neuk jarduten det. Baiño orduan juten giñan Arrua juten giñan irik perratzea, perra gantxuakin ta jarrita ta itten giñuzen ta, gero uztargilliak berriz etxea etortzen zien, hots ein ta uztarriya ittea, eta gero uztarriya in ta iriya probatu.

2.3. Uztargilea etxera

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/009
- **Iraupena**: 0:01:31. **Hasi**: 00:15:54. **Bukatu**: 00:17:25
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
Baserría » Baserriko lanak » Baserrinari lotutako lanbideak
- **Laburpena**: Uztargilea etxera etortzen zen uztarria egitera. Uztarriak nola egiten ziren azaltzen du. Paga izaten zen uztarriak egiteko egur onena eta egun bat behar izaten zuten lana bukatzeko.

Transkripzioa

-Zeiñek ze joera nola ateatzen zuan ta.

-Asike uza-uztarrie etxen bertan itten zuen?

-Bai, egurra ekarri ta, bertan ein ber izaten zan, iriyai in ber izaten zitzakon neurriya hartu, batzuek buru makurrak izaten zian, ta bestiak buruz altua, orduan hayek igualdatzeko ba uztarriyai hartu ber izaten zakon bere maniobra eta gero, batzuek adar zabalak izaten zian, ta uztarriyan juntu jartzen zienian alkar jotzen zen, ta alkar jotzen zegon bat, hamen [oazian] berotik jarri ber izaten zun ta bestia gorotik, entenitzen dezu? Eta hoi neurri hoik hartukuak badia irik, kopeta neurtu, eta beren joera hartu ta, orduan ba neurriyak hartu ber izaten zien bertan. Erropa nola izaten da neurrira josten dana, ba igual, igual.

-Eta ze egurrekin itten zien uztarrik?

-Pagua en general, mayoriya pagua. Gero hasi zian zeakin lertxunakin itten, baiño, raka raka, puskau eitten zien.

-Pagoa gorragoa?

-Pagua gorragua, askoz'e gaiña, bai, bai. Frogatan ta ibiltzeko derrigor pagua ber du, uain basarri lanian ta ibili leike lertxunakin, baiño ariñagua da hura, baiño probako ta ta ez du, ez du aguanteik.

-Eta denbora asko behar izaten zun uztarri bat itteko?

-Eun bat ber dezu, goizian etorriko zan trenian etorrita, ze esango dizut, beatziyak, t'erdik, hamarrak hasteako, eta arratsaldian ba hortxe, bostak, seirak hor bukatzen zun.

2.4. Soroko lanak idiekin

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Erref:** DEB-036/013
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:22:28. **Bukatu:** 00:23:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
Baserría » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- **Laburpena:** Soroko lanak idiekin egiten zituzten. Etxe inguruan aldapa ugari zuten eta soro asko eta lan gogorra izaten zuten.

Transkripzioa

-Arrua edo Zumaiyako proban kontua.
-Ordun soroko lanak eta e irikin ta ingo zittuzuen?
-Bai, irikin itten zien.
-Ittulan ta?
-Puf, ittulan, zuk ittulako berri badakizu e, zeoze beno izenez badakizu, bestela...
-Bai, hoi da.
-Ittulen...
-Ez ibili naizelako baiño.
-Bai, uain danak zelai dabe, baiño ordun danak soro ibiltzen zian.
-Bai, ta hemen aldapa pixka bat'e bai ez ta? [...] hontan.
-Pixka bat baiño gehiyo, uain itxi hau obra daon toki hau're, itxia alderdi hura zan, hau dana berri partia da, ukuillu partia, hau dana soro ibiltzen zan, hemen itxin azpikaldeko sagasti hau dana're soro ibiltzen zan, danak habek soro ibiltzen zian lehen. Eta ganau gutxi eta soro asko ta zimorra palta izaten zan ta uain berriz labranzaik ez, ta ganau asko, ta zimorrik enpliau ezin, pentsa zazu ze aldaketak daben. Aldaketak dia.
-[...] e, zuen garaian hua ikusita.

2.5. 21 urterekin etxea erosi zuen

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Erref:** DEB-036/014
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:23:24. **Bukatu:** 00:25:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- **Laburpena:** Errenteroak ziren etxean. 21 urterekin, soldadutzan zegoela, euren etxea salmentan jarri zutela jakin zuten eta etxea berak erosi zuen. Etxea erosi zuen prezioa berean erosi zuen traktorea handik urte batzuetara.

Transkripzioa

-Nik hau, nik hau hogeta bat urtekin itxe hau hartu nunian fuf, nik pentsau nuen, bai ba erreteruak giñan ta, berrogei egun falta nittun soldauska eitteko ta arrebak esan zian "Angel notizi txarra zakat, kartaz bildu zuan

eta ez zekit ze erantzun emango dieken, itxia baserriya saltzea atea dek” guk ez genekiun artian nausiyak zein zian, ta Maleikuak nausiyak, eta “presa diye etxia saltze zeatzeko” ta geuk hartu o ze in ber dan ta “joe esaiyozu eoteko behintzat, berrogei egun falta dittutela ta lizentziatzeko ta orduan pentsauko deu zer ein” eta halaxe, anai-arrebak, bai bi arreba ta anaiya gaztiauak, haiek zaben aitta ta amakin itxian, eta ni soldau, ta bestia ezkondata zona berriz Zarauntza jun zan, eta hola zon panorama ta etorri nitzanian ba huaxe erabakittu nun hamen noa jun ber diu guk uain, kalea juteko’re ez [...] ze in ber diu guk hemen ta hartzia erabakittu nun neure kontura. Kaja ahorrosetik dirua atera, eta ehuneko hamaika pagau nun nik urte haiyetan, oain dala berrogeta hamalau urte etorri behar, hamahiru urte pasa dia.

-Atrebentzie ez balin bada, zenbat diru zan garai hartan?

-E...

-Gutxi gorabeherako bat?

-Bai, ez ez, gutxi gorabehera, total esango dizut, "doscientas cincuenta mil".

-Ja ja.

-Berrehun ta berrota hamar milla pezta, eta orduan hori patzia, diruik ez zan ba ordun, redios, baloria ta, eta aurreneko tratore txikiya uaindik hortxe dakat [...] haundiya hogeta hamarrekua, diru bea, hori...

-Balio zun?

-Hori ekarri nunian, bai diru bea baliyo zun. Basarriyak hainbeste balore tratore zahar txerri batek.

-Joe!

-Pentsa zazu, ze aldaketak, bai, baiño handik urte batzuta.

2.6. Idiekin istripua izan zuenekoa

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Erref:** DEB-036/015
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:25:25. **Bukatu:** 00:28:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
 - Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
 - Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera
 - Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak
- **Laburpena:** Gurdia belarrez betetzen ari zela eduki zuen istripuaren ingurukoak kontatzen ditu. Emaztea egunero joaten zen Zumaiaiko plazara etxeko gaiak saltzera, astoa hartuta.

Transkripzioa

-Handik urte batzueta e!

-Ya, bai, bai, bai.

-Handik urte batzueta. Gero irik kendu ta nik akzidente bat euki nun hor iriyakin gurdi belarra kargatzen jardun, hortxe aldapa aldapan, eta haiyek’e nauzkan probako prepatuta Aiya juteko gaiña, e, hiru milla kiloko harriyakin jokatzeko nauzkan iri haik ta, iriya beltza ta gorriya ta tope zaben ta aldapan zuluia in ber izaten da gaiñekaldeko kurpilla berdik jarriko balin bada ta sartu ta esan niyen, koñaua ta andria ta hirurok ta belarra juntatuta gendukan ta esan niyen “eongo dittuk guk hau kargatu bitartian

geldi". Bat beti ibiltzen zana zan ta, baiña hoge bat minutuan geldi eoten zan, ta gero hasten zan eon ezinda, ta esan niyen "eongo dittuk denbora horretan ta ez ditxiu pertiketik aterako, daren bezela sartu zuluana ta kargauko diau". Ni gaiñian kargau deu gurdi belarra ta irik geldi ta "ekarri gaiñekua" nik esan "ekarri gaiñekua"kin ez dakit nik "aida" entenittu zuen, xuuu! Ni p! ta ordun hamen behian piñudiya naukan, hortxe ateatzeko, ta piñudia ateatzeko pista einda, ta nik neure burua ez nun ezautu, nun nitzan, nik gurdi belarrai peau niyon, baiño nola zeon gaiñekua ipini gabe, libre.

-Libre.

-Xiu! Ni boteau niñun ta hementxe gerri gerriyan hartu nun, maldiziyua, latza hartua izango nun, konozimentuik pe nitzan. Itxian ezautu nun nik nere burua, ohian, gurdiyan ekarriko zien, koñauk eta andirak, nik ez dakit, ni ez nitzan kontuatu nola etorri nitzan, eta ohian, nere konozimentua etorri zitzaten.

-Earra sustua.

-Gero, Elorria gaiñian nauzkan zazpi gurdi belar ondo kargatzeko, ta eman ez dakit zer zan orduan milimeto eo zeoze eman gerriyan frotau pixka bat eta jun in ber harea deskantsuen partez ta gero hurrungo eunin gaizkiyo ta jun nitzan meikuenea ta "ze in dezu, ze oker in dezu" esan zian mekiuk ta ba "hola ta hola, hau ta hau in det" "ba hausik ez daukazu baiño golpea txarra daukazu eta hori derrigor zaindu in behar dezu" esan zian, hoi zaindu zazu ba, ume txikiyak eskolan nazkan ta...

-Ta lana besteik ez.

-Zaharrak, ni oain bezela, ezin gauza laneako, haiyek'e kargua hartu ber ta andre gizonak, eta andria juten zan merkadua, goizero astua kargau, tope ta merkadura juten zan esniakin ta patatik ta, batzakukin, eta bi astoekin'e bai. Guk garai hartan diru ondo in genun.

-Asike azoka juten zan jeneroa saltzea?

-Azoka ez, Zumaiyan merkadua, plaza

-A, merkadua'

-Plaza juten zan, eunero.

-Eta ze saltzen zun? Esnea?

-Esnia, patata itten gendun, guk bagiñuzen hoge tonela patata indako urtiak, ta milla kilo baba.

3. Aisia

3.1. Probarako idiak etxean

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/007
- **Iraupena**: 0:02:55. **Hasi**: 00:10:37. **Bukatu**: 00:13:32
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
 - Aisia » Kirola » Herri-kirolak
 - Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- **Laburpena**: 11 urterekin hasi zen baserriko lanetan. Behiak, idiak, etab. edukitzen zituzten etxean. Aita ganadu tratularia zen. Angelen etxeko idiak probara ateratakoak izan ziren. Bera ere atera izan da idi-probetan itzain gisa. Jokatutako proba batzuen aipamena egiten du.

Transkripzioa

-Umetako kontukin pixka bat seitzeko, esan dezu hamaika urtekin hasi ziñela?

-Bai, ni belarra ebakitzen hasi nitzan.

-Etxeko lanetan?

-Bai, arreba zaharrena etortzen zitzaiten astuakin, belarra eaman, etxea ekartzea, eta nik ebaki, eta etxeko ganabatekuak itten nittun. Hamaika urtekin hasi eta gaur arte, ondo esanda.

-Ganaduik bazenuen etxen?

-Bai, eukitzen giñuzen ba, sei behi, zazpi, ta igual bi iri pare, lau iri igual eukitzen giñuzen, seitaño'de bai, gure aitta zana pixkat tratuan eta ibiltzen zan, feriyetan ta, ordun izaten zian, uain ya bukau dia hoiyek, eta beti izaten zun saltsa: idi batzuek eaman beste batzuek ekarri, ganbiyua ta trukia ta. Gustau itte zitzakon saltsa hori ta, gu han ibiltzen giñan iya dominau ezinda, iri gaztia bakizu, beti aprendiza ze izaten dan, ta mararikatzen ibiltzen giñan, jarduten giñan [...] ta baña beak nahi zuna itten zun.

-Probako idik euki zenuen?

-Bai.

-Bai?

-Bai, ibiltzen giñan hartan'e, gerostikan ibili nitzan ni, proba premiyutan ta ibili nitzan, Deban, Itziarren, Aiyan'e bai, Elgoibarren'e bai, eta neuk ez det hola, bai noixian behin hola tarteka gustatzen zat hola jatordu bat eittia ta hola launarte pixka bat eittia baiño, en generalmente ba zuzen xamarra izan naiz, ta orduan be [zeruan] ba nik ez dakit, juerga handirik ez datzen ta iriyai baba ematen niyon eunian hirutan, ta iriyak ondo eukitzen nitun, sasoiko eoten zian, ta pentsatzen zuen jendiak, "hoi proban dabizki gutxi horrek iriyak yos! hola iriya prepatuta eukitzeko" ta nik ba gustau iten zaten ganaua ondo eukitzia. Ta gero etorri in zitzaiten lata ematea, zea holako tokiyan premiyuak eta, sabela ta jungo al nitzan ta nik esaten niyen "nik asko itten badet, gutxi itten badet nei ekarri honea beste diru" "joder, hoi asko dek" ta "ez nauk ba jungo" esaten niyen, tratua itten nuan, eta orduan jun itten nitzan, ta bestela ez.

-Aja.

-Hola ibili nitzan. Gero...

-Zeu ibiltzen ziñen itzai?

-Bai, e, bospa, sei bat alditan bai, neu, atzetikan'e bai ta aurretikan'e bai ta itzai ibili nitzan Zumaiyan kontra [...]n jokau nittun e, bi, bikoa Urtain zana, badakizu, haren aittakin ta're jokau nun nik, Potxolo, Potxolo zana ta Urtain zana, biyak, eta ni ta zea, Txortena Eukiyako okerra esaten ziyoen, karnizerikua, gure iriyakin gu biyok, ni atzetik eta hua aurretik, ta plaza erdi batetikan premiyua aurrenekua kendu ziun, dios, itzaiyetan aldia zeon, ta gizon haundiyak zian haiyek eta, ostras ta plaza erdi batetik, iriz, iriz gehiyo giñen gu gaiña, bai, Zumaiya, zea milla ta bostehun kiloko harriyakin, iri bakarrakin.

3.2. Idiei "brilloa" ateratzeko, ur epela eta lustrea

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/010
- **Iraupena**: 0:03:09. **Hasi**: 00:17:25. **Bukatu**: 00:20:34
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

- **Gaia(k):**

Aisia » Kirola » Herri-kirolak

- **Laburpena:** Idiei "brilloa" nola ateratzen zieten azaltzen du; ur epela, lustrea, etab. erabiltzen ziren. Probalekura kamioietan eramaten zituzten idiak normalean, baina gertuan zenean oinez joaten ziren. Debara idiak probatzera joan zirenean gertatutako pasadizoa.

Transkripzioa

-Bere lana, bai.

-Eta hor sekretun bat izaten zan, e, idiri brillua ateatzeko o?

-Brillua ateatzeko?

-Zekin ateatzen ziozuen brillua, zeatikan plaza eaman aurretik pixka bat...

-Brillua batzuek ur epelakin, ondo eskobillatu, garbittu lehendabizi, ahal dan ondoena, eta gero ba ur epelakin, ta beste batzuek berriz lustria nahastuta lustriakin zan ta nik neuk ez nun sekula oittu.

-Lustrea ematen zien?

-Bai, nik neuk ez nun sekula oittura hoi e, ez nuen, bestela iriyak bai garbittu ta zean, baiño normal, normal, baiña batzuek bazuen ohittura hori, pixka baño hola, pixka bat destakau nahi zenak ta izaten zien ba, ta haiyek orduan brillua ateratzeko ba hola ibiltzen zien, batzuk ur beruakin, ur epelakin, ta beste batzuek lustriakin.

-Eta proba lekua jun behar zenuen garaian nun eamanten zittuzuen idik?

-Idiya antomobillian, ordun'e antomobillak izaten zian, bai.

-Ze izaten zan, remolke modukon bat o?

-Ez, ez, ez bestela ganbion koskorra bai ganbiona ganbionak izaten zien ordun'e bai, bai, bai, ganbionan ematen giñuzen.

-Eta e zuena izaten zan kamiona o baten batek ekartzen zun?

-Zumaira juteko oiñez, Zumaira juteko, baiña behin Iziarra ta Deba ta hoiyeta, ez, hoiyeta antomobillakin, bakizu iriya'r nekau itten da eta gu Deba junda genden bitan'e iriya probatzea gabian oiñez, ya yos, pauso asko itten da, aste guztiyan jardun.

-Lanen?

-Lanen irikiyak leher inda zauden garaian, ta "uaintxe probau behar dizkiu hauek" pentsau eta, gero jun giñan uztarritik eta hartuta bi koñau, ni ta andrian anaiyia, motorrian jun giñan, eta beste nere anaiyia Zumaiyan bizi dana eta andrin anaiyia bestia, oain Uztarrun bizi da hura, haiyek biyek iriyakin, andar, gu ba haiyek erten ta ordu bete ordu t'erd horrela, erten gu hamendikan uztarrik ta hartuta motorrian, eta jun giñan Deba ta, Deban ai giñan, idiyak uztartzeko preparatzen ta, guardia zibil paria da etorri zitzakun, ta aber ze in ber genun ta ba iriyak probatzeko airian giñala ta, hua ez zala garaiya ta ez zigula lagako. Ordun izango zian ba, or, ordu bata, t'erdik, ordubiyak, gabian, ta aber zeatikan ta plaza buelta guztiyan ba bezindadia etxiak zaben, eta esnatu ingo giñuzela ta ez ziula lagako. Koño Zumaiyatik jun giñala hola ta hola iriya probatzea propiyo ta haraiño junda aber ba ta beno, konsejo bat emango ziula harriyak bakarrik atea zeilla hotsa, geu ixilik.

-Ixilik?

-Hoi itten bagendun, bale esan ziun, ta horreatikan'e beak beida zeudela ingendun gure prueba hori eta etorri giñan.

-Nun entrenatzen zittuzuen idik, eo nola, nun eta nola?

-Idiyak hamen etxe onduan, e batian...

3.3. Idien entrenamendua

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/011
- **Iraupena**: 0:01:04. **Hasi**: 00:20:34. **Bukatu**: 00:21:38
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
Aisia » Kirola » Herri-kirolak
- **Laburpena**: Etxe ondoan harria edo gurpilen bat lotuta entrenatzen zituzten idiak. Lurrean entrenatzea izaten da onena, ganadua gehiago behartzen delako.

Transkripzioa

-Harriakin ta beste batzuetan kubieta zahar bat jarrita ta, egur haundi bat igual arrastaka ta tipo horretan ba raka raka raka tiraka iñez ba ibili, hartu zea bat, e, plazako traiekto bat, eta gira ta buelta, gira ta buelta, ba denboa bat hartu "honenbeste hainbeste plaza in ditxiu" esateko ba iriyai petxua jartzeko ta hola.

-Baiña aldea izango da hor e, kamiñon hormigoian entrenatu eo?

-Lurrian entrenatu.

-Proba lekuko harri hortan entrenatu?

-Baita ta lurrian entrenau ta zean entrenau're bai, plazan entrenau're oso diferentiak dia. Baiña...

-Zer da hobia idik entrenatzeko?

-Iriya entrenatzeko lurra bea ona da.

-Lurra?

-Bai, oso ona da.

-Zeatik, sartu itten dalako bertan?

-Ganaua gehiyo penatzen da, gehiyo nekatzen da eta petxua gehiyo itten zaiyo, bai, ibili gutxiyokin ganaua gehiyo bihartzen da, hondarrian bezela, hondarrakin bakizu, ihes itten dizu ba, alde in itten dizu, ta hondarra e, uain zaldiyekin ta, ta nola hasi dia, hondarrea juten.

-Bai, hondartzan ta...

-Bai ba, hoixe.

4. Ohiturak eta bizimodua

4.1. Ogia eta otorduetako jakiak

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/017
- **Iraupena**: 0:02:05. **Hasi**: 00:31:23. **Bukatu**: 00:33:28
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
Baserría » Baserriko lanak » Garia
- **Laburpena**: Ogia ekonomikako labeen egiten zuten. Hiru sare ezberdin zituzten irinarentzako. Eguneroko otorduetan haragi eta txerriki ugari jaten zuten. Igandeetan garbantzuak jaten ziren. Arraina urri izaten zen.

Transkripzioa

-Ogik itten zenuen etxen?

-Bai, ogiya [...], hoixe ba. E, hiru sare klase zittun, eta larriya, fiñaua eta fin fiña azpikua batzen zan, labaiñ labaiña iriña, haekin iten gendun ogiya. Eta pixka bat ogi e, txuri txuri txuriya nahi ez balin bazan, hurrungo bahi aldekoa eta azkenekua biyak nahastu, eta pixka bat ogi illunagua ateratzen zan, eta gehiyo arrotzen zan, zuri zuri hura baiño, txuri txuriya pixka bat makal antzekua gelditzen zan.

-Labe sun itten zenuen?

-Labe sua... Ez, ez, ekonomikako labian eitten gendun ogiya itten gendun.

-Ja ja, zenbat denborako ogia izaten zan, aste betako o?

-Bai, inguru hori, bai, eta gutxiyoko're.

-Zeiñek ite zun amak?

-E?

-Amak o zeñek itten zun?

-Bai, amak itten zun ogiya. Ta arrebak'e bai itten zuen. Talua're bai.

Mugakiya're bai, hoi danak ezautu giñuzen.

-Euneroko bizimodun ze jaten zenuen?

-Euneroko bizimodun ba orduan haragiya uain baiño gehiyo ibiltzen zan, eta txerrikiya're bai, txerriya etxian hiltzen gendun.

-Etxen hiltzen zenuen?

-Bai. Eta ze esango dizut nik, batzakua, bai, guztiya itten gendun, klase guztitik itten gendun, eta arrautza patata prejittuan, gixaua, ba uan bezela, garbatzuak eta uan bezela ez zan, jaiyian izaten zan ordun, uain erosten dan garaiyan jaten deu, baiño ordun garbantzua izaten zan jaiyian bakarrik, salda, garbantzua salda, eo garbantzua, joe, hoi jatordu zea bezela itten zan ordun.

-Ya, espeziala?

-Bai ba.

-Eta hemen kosta alden eonda arraie? Izaten zan?

-Arraiye jaten zan, baiña uain bezain erraz ez, uain baiño arrai geiyo eongo zan baiña arraiya, o garestiya zalako o o tiatzen ez gendun, ohitturik ez gendulako o ez dakit zeatik.

-Ya beti're baserritarrak...

4.2. Cadiztik Kanarietara ikazkin

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/022
- **Iraupena**: 0:03:53. **Hasi**: 00:40:07. **Bukatu**: 00:44:00
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- **Laburpena**: Olagarrotan zebilela ikasi zuen igerian. Soldadutzako pasadizo bat kontatzen du. Cadiztik Kanariar irletara barkuan "maquina y caldera"n ikazkin lanetan joan zenekoa. Itsasontzi planeadorea zen eta han egiten zituzten lanak aipatzen ditu.

Transkripzioa

-Aitta semiak biyok eaten deu sagardua.

-Ordun gehien bat baserritik bizi ziñeten zuek?

-Ni bai.

-Patuta, bai

-Ni, ni ez naiz jornalea atera.

-Eta esan dezu olagarrota ta joten ziñela baiño itsason ta ibiltzen ziñen?

-Ibiliko ez nitzan ba!

-Bai?

-Puf, igeri itten esan dizut ba hantxe ikasi nula olagarrotan nabilela, potzo haundiyan sartuta derrigorrin habil, hantxe, hantxe ikasi nin iyeri, ta gero soldau jun nitzanian, barkuan hegalian holaxe jarrita neola bokaillua jaten batek pentsatzen zun nik iyeriyan ez nula jakingo ta bultza in zian braupa "la puñeta" atzeaka ureta bokaillo ta guzti, esku batin platanua ta bestian bokaillua, ogi boillua ta "al agua" bota niñun ta riki raka riki raka ta lehendikan pixkat jakin nik eta "arriba" betikan gora ta ez niyon kasoik in, pentsau nuan "etorriko dek biyarko euna, jangoikua, nei in dik hau" baiño pentsau...

-Buelta ekarriko du honek!

-Bai, ta, pentsau nun e, [brastiatzia] pentsau nun e, ta Granadako a zan ta, emango nizkon bi zarta baiña yos hua itteik ez zaon ba soldauskan badakizu ta hala hurrungo goizian nik makineta lana itten nuan "maquina y caldera", hango destinua eman zien, eta sekula makinik ta gauza ikusi ez ta hua're pasau behar izan nuan, fogonero lana in ber izaten nun nik. Ikatzakin. San Fernando Cadiztik Canariesa jun nitzan ni kalderan ikatza botiez kalderai. Mariatu ta jata bota tripan zienak eta ez zienak danak, ta sekula barkun ibili gabe, ta "txo benga sube presión" esaten zian komandantiak zeatikan puentetikan ta "como voy a subir el presión" ura gehiyo botatzen niyon ikatza baiño ta. Ikatz tokira dana ura sartu goittikan itsaso txarrakin brrrr goittikan behera ta ikatza beste ura botzen nuan ta "sube presión" "me cago en dios" ta dana mariauta neu, nahiyoko nun zutik eon baiño, ta gero eitten giñuzen ordu t'erdi guardiyan eta bi ordu etzanda, etzanda ez, barkukin batian blitti blau ta antxe balantzaka ta, "txo benga a comer" ta ni "a comer"... "de dios" ni jaten ona naiz baiña, hala jangoikuak jateko kontuak, mariauta donian, ezta ure eaten nuan ta puf basoka bat ean ta bi botatzen nittun atzea. Pentsa zazu, San Fernando, Cadiztik Canariesa, barku makarroso harek pasa giñuzun, planeadoria zan, pasa giñuzen e, hiru gau, eta bi egun. Aizu, ta denbo guztiyan guardiyan. "Trabajando". Gero hara jun giñan eta...

-A, berez soldauska nun hasi zenun zuk?

-Zean, San Fernando, Cadizen. Bai, hor in nun bandera juratzia, eta hiru hilabete haiyek zeatu zianen gero destinau nitzan barko batea, ta gero barko hura jun zan Canariesa lanea. Planeadoria zan. Itsasoko sondak eta mendikuak eta hartzen ibiltzen giñan.

-Ja ja.

-Eta ni hantxe barkuan batian kalderako linpiezak eta gero barkoa kanpoa ertetzen giñunian ba sondeatzea ta joten giñanian, orduan "a trabajar a la caldera" joten nitzan, ta bestela berriz...

-Ze izaten zan sondeatzea?

-E?

-Sondeatzea ze izaten zan?

-Sondeatzia? Ba sondeatzia izaten da uretan, goittikan behera ze profundidad ze altura don, e, mendiya bezelaxe, altu bajuk eukitzen dittu itsasuak, haitz altuak, hurrungo erreka bezela sakonak, ta horrei esaten yoe profundidadia, hoi kalaziyua batzuek, segun ze izena eman...

-Hori neurtziaz deitzen zaiyo hola?

-Bai, ta aparatukin ta ibiltzen zian, eta guk'e ordun kalderan lana in ta, han jun ber izaten gendun. Ta ikustea zer den kubieta gaiñin eotia, baña...

4.3. Itsasoko estutasunak, jatekoa eta jantziak

- **Hizlaria(k):** Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k):** Otegi, Aitziber
- **Erref:** DEB-036/028
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:52:57. **Bukatu:** 00:56:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai
- **Gaia(k):**
Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- **Laburpena:** Kanarietara bidean, itsasoan pasatako estutasunen berri ematen du. Gose handia pasa zuten; erramu-hostoekin prestatzen zituzten garbantzuk. Irabazten zutenaren erdia baino gehiago arropak garbitzen zituztenei eman behar izaten zieten. Lanean, 3 traje ezberdin izaten zituzten, bakoitzetik bi pare.

Transkripzioa

-Esaten dizu ba mendik altuenea iyo ta handikan hartzen giñuzen puntuak.

-Tokau zitzazizuen sekula galtzeik itsason, galduta ibiltzeik?

-Ez, ez, ez, ez, baiña larri bai e, gaizki bai e, ausiliyuak eta danak eskatuta salba “cada uno su salva vidas” ta “abandono de buque” alkarrei deittuta ta, oso gaizki bai.

-Hori nun pasa zitzazizun?

-Hemendikan, zea nabegatzen hara San Fernando Cadizetikan zeara guazela Canariasetara guazela, itsaso txarrak arrapau, laiño itsua, ezer ikusten ez, bozina bozinan gaiñian ta nun guazen arrastoik gabe. Bai ta, Malspina eo esaten diyen barko haundi bat etorri zitzaigun halako batian sortu zan, eta harrek remolkauta gero eaman zigun.

-A.

-Bestela galduko giñan gu itsasuan.

-Goseik pasau zenuen?

-Gosia, bai latzak, bai latzak eta jateku're ze jatekuik eoten zan ba... Erramo hostuk eta prepau garbantzuk eta izaten zian ta gutxi gaiña beaiyek.

-Baiña lehorrea aillatzen ziñetenen jateko aukeraik ez zenuen izaten?

-Ez, aukeraik ez, ez, ez, ez. Nik e...

-Hor eukitzen zenuen soldatan bat?

-Bai, soldata guk izaten genun garai hartan e, zazpi duro t'erdi, hilleko soldata, eta labandeyia o bai, erropak garbitzia, labandeyia bihardu behar izaten zian, obligatu itten ziun, labandeyiak hartako jarrita zeuzken.

-Erdiya igual kendu?

-Erdiya pasa kentzen ziun.

-Hara, zuen irabazik.

-Eta gure irabaziya. Ta gero e, garai hartako dirua izango zan, hogeta, bai “ciento veiticinco mil pesetas” aillatu nitzan kobratzea, hiru lau bat hillabetian eo. Gero e, destinua ipini ziunakin galoia bezela eman ziun, puntuak eman zizun eitten genun lananak eta orduan ba horreaiño allau giñen gu, hoi kobratzea, baiña hiru lau bat hillabete, orduan diru aurreratu in nun.

-Ze ibiltzen ziñeten marinero jantzita?

-Bai.

-Bai?

-Bai, grisez jantzita lanian, eta neguan, e, azul marinua, eta udan zuriya. Hiru traje izaten giñuzen. Eta bi ta bi danetatik, sei traje, grisak bi, urdiñak bi ta zuriyak beste bi.

-Nolakoa zan zuen barkue?
 -E?
 -Nolakoa zan zuen barkue?
 -Gure barkue zan zuriya “hache dos” esaten ziyoen, barko txuriya. Ez zan gerra barkua, nahiz ta militarrek serbittu, esan dizutena, planeadoria nola zan, sondeatzeko barku hoitakua ba zan beste postura bateko barkua, ez zan gerrako barkua.
 -Laun asko ibiltzen ziñeten barrun?
 -Gu ibiltzen giñan e, hamahiru soldau, eta zazpi kabo, eta bi sargento, brigada bat, eta komandantia.
 -Osake agintzaillea gehio langillea baiño iya?
 -Bai, hoixe.

5. Itsasoa

5.1. Egunez olagarrotan, gauez gau-arrantzara

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/018
- **Iraupena**: 0:02:04. **Hasi**: 00:33:28. **Bukatu**: 00:35:32
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
 Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Olagarroa
 Itsasoa » Arrantza motak » Gabarrantza
- **Laburpena**: Egunez olagarrotara eta gauez gau-arrantzara joaten zen Zumaiako hondartzako haitzetara. Gau iluna behar izaten du arrainak ez ihes egiteko eta kandila hartuta joaten zen. Olagarroa patatekin eta zopatan jaten zuten. Olagarroak atarian edukitzen zituzten lehortzen makilatik zintzilik.

Transkripzioa

-Igual arraiyeko joera gutxigo eukiko dezue.
 -Nik arraiya, nik arraiya ekartzen nuan neuk, itsasotik, gab-arrantzura junda, gabian jutun nitzan, olagarrota're bai. Eunez olagarrota jutun nitzan, ta gabian gab-arrantzura kandillakin. Horreako ohittura're banun. Igeriyan'e hortxe ikasi nun.
 -Gauen jutun ziñan?
 -Gabian. Kandilla hartu ta [arranaziya], eta andar!
 -Eta nun, nun itten zenun e?
 -Hementxe, hementxe hor Pikote o esaten diyou baserri bat dao, ta hortxe goitik behera bajatzen giñan, ta hortikan sakoneta, parte horta. Ta uain hau itxi in de, hau debekatu in de, olagarrotan hor itia, Zumaiyatik hasi ta Deba bittartian, “prohibido”.
 -Hortikan ze jeisten ziñan e?
 -Bai, arroketan, hor behera, goittik behera, bai, aitzian goitikan behera bajatzen giñan, arroketan, eta hortxe.
 -Eta gauez nola ikuste zenuen?
 -Kandillakin.
 -A!
 -Bai, eta gabian ber du gaiña gau illuna, illatargiyan ez du bero gehiyo. Illatargiyan jutun balin bazea, arraiyak beak ikusi itten zaittu, eta ordun xit, eskapatzen du, ta illun illun balin badao ta zuk argiya ta kandilla botatzen badiyozu, argiya, zeuri beira geatzen da geldi geldi geldi zeorren argiya,

argiyai beira geatzen da geldi geldi ta ordun tak arraiya arrapatzen dezu.
 -A, eta olagarro hoiyek nola jaten zittuzuen, nola preparatzen zian?
 -Olagarrua, e, uain bezela ez zan jaten zea, pintxotan, pintxotan ez zan jaten.
 -Baiña etxean jaten zenduena nola preparatzen zenuen?
 -Bai, patatakin ta zopakin, oaiñ'e bai, uaiñ'e badazkau hor olagarro pillo bat dakat nik uain'e hor.
 -Eta..
 -Uan semik harrapatzen dixkit e, neuk ez, nik sekatu.
 -Sekatu in behar izaten die?
 -Bai, olagarruak sekau in ber izaten du. Preskotan'e bai, hoi, haiyek dazkau kamaran, hoiyek pintxotan jateko o tomatiakin jateko o noixian behin kapritxua danian, haik dazkau olagarra hola, holako, txiki xamarra, haiyek preskotan kamaran sartzen ditteu, eta haundi xamarra hola olagarro haundiye, ba hoiyek sekatu. Hementxe sekatzan dittut, hemen, tak, makilletan jarri ta, primerako tokiya. Hoi kalia ez do itteik, usai haundiya.

5.2. Itsasontzien karga-deskargan

- **Hizlaria(k)**: Osa Martija, Angel
- **Elkarrizketatzailea(k)**: Otegi, Aitziber
- **Erref**: DEB-036/029
- **Iraupena**: 0:01:54. **Hasi**: 00:56:16. **Bukatu**: 00:58:10
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai
- **Gaia(k)**:
 Itsasoa » Lehorreko lanak » Lehorreko lanak
- **Laburpena**: Soldadutzatik bueltatu eta etxeko lanetan jarraitu zuen. Negu batzuetan barkuak hustutzen laguntzera joaten zen portura. Ikatza hutsutzen zuen ontzietatik gehienetan eta okindegi eta bestelakoetarako izaten zen.

Transkripzioa

-Hola in genun.
 -Earki, eta soldaduskatuk bueltatu ziñan honea atzea, eta aurretikan laben ibilita zenden etxetik kanpoa nunbaiten? Ez. Eta geroa ibili ziñan?
 -Ezta.
 -Ezta?
 -Nik ez det etxetik kanpoa, karga deskargan'e ibili giñan hor baiño hoi ez da aittatzeko, karga deskargan ibili giñan gu ba neguan, orduan barkuk etortzen zian, eta ikatza deskargatzeko ta, etortzen zizkun lataka, ondo pagauko ziula ta barkua deskargatzea juteko, eta juten giñan hola barku batzuk deskargatzea, baiño hua ez da aittatzeko, guk jornal fijokoikan, laneko zeaik ez det izan nik bestela.
 -Eta ze itten zenuen han? E barkuk aillatzen zian garaien ikatza...?
 -Ikatza kalderak bete, ta gero gruakin jaso, eta gamionak kargatzen zian Zumaiyan. Zumaiyan ordun, ikatza ikearri sartzen zan ordun barkutan. Bai, bai. Ni gauak e pasauta no, eguna ta gaua, bate etxeatu gabe etenikan, deskargan, ikatza kargatzen.
 -Eta ikatz hua noa biltzen zan gero?
 -Orduan hura, panaderitan ta etxietan ta ikearri gastatzen zan ordun ikatza.
 -Baiña han e?

-Ordun almazena.
-Nundikan kentzen zenuen?
-Almazenak, bai, almazenak. Ordun bi almazena eo hiru bazeuden Zumaiyen, eta almazenatu itten zan ta gero handik errepartuak itten zittuen. Bai, barkua...
-Ta zeifnekin aitzen ziñen han? Zu, bueno zumaiar betse batzukin eo...
-Bai.
-Eo ezaunen bat bazendun baita?
-Ez, ez, ez auzunekuk joten giñan, hemen Endaitak eta Agerre, ta Santa Klaratik ta joten giñan ba holaxe joten giñan e, neguan tartia gendunin
-Esan leike hori zala e, iñorrek e, o sea kontratuik gabeko lan bat ez?
-Bai, bai, bai, bai, bai, hori zan e, eun erdi bateko eo barkua hustu arteko lan bat, ta hurrungon beste barko bat etortzen giñen ta hura etortzen bazan alperrik guretikan zeatu ber izaten zan.
-Baiño ordaintzen zizuen lan hoi itteatik?
-Bai, bai, bai, bai, bai, bai, ordurako dexente, ta gero zaku bat ikatz ematen ziun etxeako, eta gero jornala ematen ziun.

Transkripziorik gabeko pasarteak

Ondorengo pasarteak gaika landuta eta kodifikatuta daude, baina oraindik transkribatu gabe.

1. 'Uztapide' bertsolari ezaguna, osaba (DEB-007/001)

75 urte ditu. Aita bizi ziren baserri bertakoa zuen eta ama, berriz, Endoiako Uztapide baserrikoa. Ramonen ama Manuel Olaizola Uztapide bertsolari ezagunaren arreba zen. Zortzi senide ziren amaren familian eta izendatu egiten ditu.

2. 'Uztapide'ren bizitza (DEB-007/002)

Bertsolari familiakoak izan arren, ez dute bertsotarako zaletasunik. Hizketan erantzun bizkorrak ematen ditu Ramonek, baina bertsorik ez. Bertsolari handia zen Manuel Olaizola Uztapide, eta haren familia eta inguruari buruz hitz egiten du.

3. Endoia bi zatitan banatuta: Zestoa eta Deba (DEB-007/003)

Endoia auzoa, bi zatitan banatzen da: errepideaz ezkerrera dauden baserriak Zestoakoak eta eskubira daudenak Debakoak. Ekaingo koba ospetsuak Endoiatik gertu aurkitzen dira. Debako baserriak eta bertakoak aipatzen ditu.

4. Eskolara Endoiara (DEB-007/005)

Eskolara Endoiara joan zen lehenengo. Irakaslea etxeetara joaten zen eta gai garrantzitsuena dotrina zen. Eskola ematen zuten baserriak eta ingurua aipatzen ditu.

5. Ganaduaren eta ikuiluaren antolaketa (DEB-007/007)

Ramonek behiak, txahalak eta ardiak ditu etxean. Lehenago esne-behiak zituzten eta esnea ateratzen zuten. Ganaduaren eta ikuiluaren antolaketa, belar-bolak nola egiten dituzten eta prozesua azaltzen ditu.

6. Esnea: kalean garesti, baserrian merke (DEB-007/008)

Orain ez dute esne-behirik, etxerako kontsumorako bakarren bat soilik eta haragitarako erabiltzen dituzte. Esnea kaleko prezioarekin alderatuta oso gaizki ordaindua dago eta saldu aurretik azterketa ugari egin behar izaten zaio, gainera.

7. Esne motak eta saldu aurretiko neurriak (DEB-007/009)

Esne mota ezberdinak eta saldu aurretik lantegiek hartzen dituzten neurriak azaltzen ditu. Esne lantegi batera joan zen zenbaitetan Ramon hango martxa ikustera. Etxean lanean jardunda diru gutxi ateratzen zuten esnetik eta uztea erabaki zuten.

8. Haragitarako behiak etxean (DEB-007/010)

Haragitarako behiekin hobeto moldatzen dira etxean, ez dute esnetarakoek adina lan ematen eta. Egunero egiten du Ramonek traktorean buelta etxe inguruko belardietara.

9. Baratzeko lanak (DEB-007/014)

Baratzean etxerako adina egiten dute, denetik pixka bat. Baratzeko jakiei buruz hitz egiten du. Oiloak ere badituzte, baina ez dituzte saltzen, gaur egun salmentarako eskakizun ugari baitago.

10. Eguneroko jana baserritik lortua (DEB-007/015)

Haragia eta etxeko jana ez dute kaletik erosi behar, baserritik ateratzen dute eguneroko bizimodua egiteko adina. Ganadua hiltzera hiltzera eramaten dute etxean hiltzea debekatua baitago. Txerria ere hiltzen dute. Garai batean kutxa batean ekarri eta gatzetan kontserbatzen zuten haragia.

11. Azokara saltzera 13 seme-alaba aurrera ateratzeko (DEB-007/020)

Ramonen ama Debara, Azpeitira eta inguruetara joaten zen azokara saltzera. Gazteak neskame, basoko lanetara edo morroi joaten ziren. Ramonen etxean 13 anai-arreba izan ziren eta haiek mantentzeko kalera joan behar saltzera.

12. Auzolanean errepidea eraiki zutenekoa (DEB-007/021)

Orduan basoan lan asko egiten zen. Zuhaitz ezberdinak aipatzen ditu. Ogia egiteko okinari egurra txikitu eta prestatzen zien. Errepidea ere auzolanean egin zuten idiekin baserritarren artean eta ezerezaren ordainean. Errepidea egin zutenekoa kontatzen du. Egurra nola lantzen zuten eta gero arotzei saldu.

13. Gariaren ordainetan ogia (DEB-007/022)

Txondorra egin eta ikatza saltzen zuten. Garia okindegira bidaltzen zuten irina egiteko eta ordainetan ogia lortzen zuten. Egurra, berriz, toneladaka ordaintzen zieten.

14. Arto-zuritzen auzolanean (DEB-007/023)

Orduan ez zen labe elektrikorik, egurrezko labeak ziren. Ogia egiteko labea bazen Ramonen etxean, ohitura handia zegoen. Soroaren erdia artoa eta beste erdia garia egiten zuten. Kuadrillan juntatu eta arto-zuritzen aritzen ziren.

15. 'Uztapide'ren ipuinekin, arto-zuritzen (DEB-007/024)

Kontuak eta ipuinak kontatuz aritzen ziren arto-zuritzen. Manuel Olaizola Uztapide ere han egoten zen, eta izaten zuen istorio eta ipuinik Ramoni eta etxekoei kontatzeko. Uztapideri buruz hitz egiten du.

16. Neguan basoan eta udan etxeko laboreetan (DEB-007/025)

Etxean idiak izaten zituzten lanerako eta abere gutxi, ez baitzegoen dirurik hauek erosteko. Neguan mendira basoa ateratzera joaten ziren eta udan etxeko laboreetan jarduten ziren. Orduko pasadizo eta ibilerak, azokara joan eta lagun artean ibiltzen zirenekoak.

17. Kotxerik ez eta kalera oinez (DEB-007/026)

Kotxerik ez zen artean eta Azpeitira eta inguruko herrietara oinez joaten ziren. Autobusez ere ibiltzen ziren, baina gerora kotxea azaldu zen eta denak hala mugitzen ziren.

18. 18 hilabetez soldadutzan (DEB-007/027)

21 urterekin soldadutzara joan eta 18 hilabete egin zituen. Errepiden eta eliza egiten ibili zen Ramon. Ez zieten diru laguntzarik ematen eliza egiteko, bailarakoen artean egina dago.

19. Umetatik lanean eta eskolarako asti gabe; Beliosorotik Txankartara bizitzera (DEB-010/005)

9 urterekin ume-zain egoten zen, gurasoek beste lan batzuk izaten zituzten eta. Bizimodu gogorra zen goserik pasa ez bazuten ere. Beliosoro etxea Mariaren gurasoena zen, ez ziren errenteroak. Aita eskola erakustearen aldekoa zen eta Mariak ere horixe nahi zuen, baina zaharrena izaki etxean aritu behar izaten zuen lanean. 26 urterekin Txankarta baserrira bizitzera joan zenean, han pobreagoak ziren, etxe zaharra zen eta. Etxea beste batzuen zen eta bertan neska-mutilzaharrak eta aitagarre bizi ziren. Mariaren gizona 14 urterekin aita gabe geratu zen.

20. Baserriko bizimoduaren aldaketa (DEB-010/007)

Batzuetan gurasoei eskatzen zien dirua, eurak errenteroak ziren eta beharra izaten zuten eta. Orduko eta gaurko bizimoduaren arteko ezberdintasunak aipatzen ditu. Diru-iturri urria dago baserritik eta inork ez du bizi nahi baserrian.

21. Senarra Ziolar baserriko erromerian ezagutu eta Itziarko elizan ezkondu (DEB-010/009)

Itziarko elizan ezkondu zen Maria. Goragoko baserri batean, Ziolarren, erromeria egiten zen jaiero eta han ezagutu zuen gizona. Endoia auzoko ingurua aipatzen du. Eliza auzolanean egin zuten eta orduan hasi ziren erromeriak bertan.

22. Mendiko erromeriak ugari (DEB-010/010)

Lehen ez zen gaur bezalako festa ugari izaten. Maria San Roke egunez aitarekin bi orduko bidea oinez eginda elizara joaten zen. Orduan erromeria egiten zen, ez zen gaurko kaleko festarik. Herniora ere joaten ziren soinua hartuta 4 orduko bidean, goizaldean aterata, eta Aittolara. Mendiko erromeriak ugariak ziren.

23. Ezkonbidaian Bilbon eta Zaragozan (DEB-010/011)

Lehengo eta gaurko ezkontza eta banketeak aipatzen ditu. Ezkontza bazkaria Itziarren egin zuten. Bilbon eta Zaragozan pasa zituzten 8 egun ezkon bidaian eta inguru haietan zituzten senitarteko moja eta fraideei buruz hitz egiten du.

24. Eskolan Endoian, Zestoan eta Zarautzen ibilia (DEB-010/013)

Mariaren amaren baserria oso pobrea zen, baina ikastera joan eta buru azkarrekoak izaki jakinduri handikoak atera ziren. Gurasoek beti izan zuten erakusteko zaletasuna eta senide denak eskolan ibiliak dira. Mariak gaztetan Endoian eta gerora Zestoan ikasi zuen. Zarautzen izebaren etxean bi urte pasa zituen eta mojekin ikasi zuen, erdara ulertu ezinda.

25. Osaba baten lehengusinak erakutsi zien erdaraz (DEB-010/014)

Gerra-garaian amak osaba baten lehengusina ezkutuan etxera ekarri zuen eta hark euskaraz ikasten zuen bitartean, Mariak eta etxeok erdaraz ikasi zuten. Osaba oso ezaguna zen, maisu ibilia. Haren inguruko kontuak.

26. Aita zinegotzi izandakoa (DEB-010/016)

Mariaren aita zinegotzia zen eta Franco-ren garaian nazionalisten botuak egiten ibili eta multa jaso zuen. Osaba, berriz, gerrara bidali zuten 7 urterako eta Franco-rekin ibili zen. Orduko gerrako kontuak.

27. Gurasoen jatorria (DEB-027/002)

Koro Deban jaio zen, baina Karmen Arronamendian. Aitak harrobian lan egiten zuelako joan ziren hara bizitzera. Aita Madrilan jaio zen, baina umetatik Deban bizi izan zen. Aitaren aldeko aitona jatorria Asturiaskoa zen, baina amona debarra zen. Euren ama, berriz, Mungiatik etorri zen Debara zerbitzari lanera. Baina amaren aldeko aitita ere Lasturkoa omen zen.

28. Gerra garaian, hiru urte etxetik kanpo (DEB-027/003)

Gerra garaian, aita ihesean joan zen anaiarekin eta eurak amarekin geratu ziren. Baina gero eurek ere ihesean joan behar izan zuten, eta hiru urtean egon ziren etxetik kanpo. Eusko Jaurilaritzak ordaintzen omen zien jatekoa. Karmen Katalunian egon zen urte eta erdiz bertako familia batekin, "gerrako ume" moduan. Gerra garaiko ibilerak: lehenbizi Plentziara, handik Laredora, Llanesera, Ribadesellara... eta handik barkuan Frantziara. Ia lekurik gabe joan ziren 3.000 lagun inguru itsasontzi ingeles batean. Gerra ez zuten zuzenean bizi izan; izan ere, anaia txofer ibiltzen zen, eta bonbak hasten zirenean, hark aurrera eramaten zituen, ihesean.

29. Eskolara nora joaten ziren (DEB-027/005)

Arronamenditik Debara etorri ziren bizitzera. Eskola orain berdura plaza dagoen lekuan zegoen. Berdura plaza non zegoen azaltzen dute. Baserritarrek egunero etortzen ziren plazara barazkiekin. Astoak eliza txikiaren azpian lotzen zituzten. Gerra garaian 3 urte egin zituzten etxetik kanpo.

30. Reiner lantegian lan egindakoak (DEB-027/006)

7-8 urterekin hasi ziren eskolan. Koro 11 urte ingurura arte ibili zen eskolan eta 13 urte ingururekin "Plásticas Reiner" lantegian hasi zen lanean. Gero Karmen ere hantxe hasi zen lanean eta erretiratu arte bertan jardun zuen. Orduan "Plásticas Reiner" zen Debako lantegi bakarra eta herri osoak hantxe egiten zuen lan. Gerora jarri ziren beste lantegi batzuk. Gerra aurretik arotzak ziren nagusi Deban. Material desberdin asko egiten ziren Reiner-en.

31. Gerra hasi zenean, Mungiara alde egin behar (DEB-027/007)

Reiner lantegia erre zenean, Koro neskame egon zen Debako etxe batean. Gerora, gerra hasi zen. Eurak amarekin zeuden etxean, baina soldadu batzuek esan zieten alde egin behar zutela eta halaxe egin zuten. Anaia etorri zitzaien bila eta Mungiara eraman zituen. Gerra garaian jende asko etorri zen Donostia ingurutik Debara, gero Debatik Bizkaia aldera ihes egiteko.

32. Gerra denboran, Plentzian, Laredon eta Asturiasen (DEB-027/008)

Gerra garaian, Plentzian egon ziren. Deban bizi zen gizon batek txaleta zeukan han eta etxea zaintzearen truk bertan egon ziren bizitzen. Gernika bonbardatu zutenean, Plentzian zeuden eta zarata entzuten zuten. Gero Laredora joan ziren. Han tunelera joaten ziren gauetan babestera. Laredon pasa zituzten unerik gogorrenak. Gero Asturias aldera joan ziren; eta han, berriz, hobeto.

33. Deba erdalduna, kanpotarren eraginez? (DEB-027/009)

Beraiek umetatik zekiten gaztelaniaz, Deban gaztelania asko egiten zelako. Kanpotar asko etortzeak bazuen bere eragina. Udararen etxe guztiak kanpotarrentzat prestatzen ziren. Ganbara zutenak ganbarara joaten ziren bizitzera eta etxea alokatu egiten zuten.

34. Militarrek eta aristokratak Deban uda pasatzen (DEB-027/010)

Deban hotel asko zeuden: Deba, Miramar, Zelaia... Kanpotarrak txoferrarekin eta neskameekin etortzen ziren. Orduan herriko guztiek elkar ezagutzen zuten eta kanpotik etortzen zirenak ere ezagutzen zituzten. Jende ezaguna ere etortzen zen, Orgaz edo Lopez-Pinto jeneralak edo hainbat aristokrata esaterako. Eurak bizi diren inguruan txalet eta jauregiak zeuden garai batean. Ingurua nolakoa zen azaltzen dute. Kanpotarrek euren lur partikularrak zituzten eta herritarrekin harreman gutxi izaten zuten.

35. San Josepe ermita (DEB-027/011)

Eurak bizi diren inguruan San Josepe ermita zegoen lehenago; gaur egun gurutzea bakarrik geratzen da. San Jose egunean meza egoten zen. Ingurua asko aldatu da.

36. Bilbo, Madril, Zaragoza eta inguruetako aberatsak Debara (DEB-027/013)

Bilbotik, Madrildik edo Zaragozatik etortzen zen jende asko eta gero baita inguruetatik ere: Eibar, Bergara... Estatutik kanpoko jenderik ez zen etortzen normalean; frantziar batzuk etorri izan ziren inoiz, baina asko ez. Orduan jende aberatsa etortzen zen Debara udan 3 hilabete pasatzera. Aberatsak goizean bakarrik joaten ziren hondartzara. "Bañeruak" edukitzen zituzten, bainua hartzen laguntzeko eta baita hankak garbitzeko ur-ontziak ere. Kasetetan aldatzen zituzten arropak. Orduko bainujantziak. Herriko jendea gutxi joaten zen hondartzara, kanpotarrentzat uzten zutelako.

37. Kanpotarren inudeak dotore (DEB-027/014)

Kanpotar batzuek inudeak ere ekartzen zituzten. Familia batzuek neskame asko ekartzen zituzten eta batzuetan herrian beste neskame batzuk gehiago hartu ere bai. Inudeak dotore-dotore etortzen ziren; dotoreenak Bilbokoak. Umeak ere dotore jantzita ekartzen zituzten.

38. Neska-mutilen arteko harremanak; dantzaldiak plazan eta Alamedan (DEB-027/015)

Kanpotik etortzen ziren mutilak nolakoak ziren. Haiengana ezin izaten ziren hurbildu. Herriko mutilekin harremana bazuten, denek ezagutzen zuten elkar eta. Plazan musika bandak 6 pieza jotzen zituen eta dantzara joaten ziren. Danbolina ere izaten zen. Udan Alamedan egoten zen musika. Han aberatsak alde batean eta herritarrak bestean egoten ziren. Dantza lotua egiten zuten. Mutilak etortzen ziren neskei dantza eskatzera.

39. Etxea alokatu eta ganbarara bizitzera (DEB-027/017)

Kanpotarrak normalean urtero etortzen ziren eta gehienak ezagutzen zituzten. Debako hotelak; bakoitza non zegoen. Pentsioetara ere jende asko etortzen zen eta baita alokatutako etxeetara ere. Batzuetan "con derecho a cocina"; beste batzuetan etxeakoak ganbarara joaten ziren eta etxea alokatu egiten zuten. Dirua nonbaitetik atera behar zen, Deban ez zegoen lantoki askorik eta. Herri pobrea omen zen.

40. San Roke jaiak eta inguruko festak (DEB-027/018)

San Roke jaiak ospatzen ziren Deban. San Juan egunean Santa Katalinara, San Agustin egunean Sasiolara eta inguruetara ere joaten ziren. Beti oinez ibiltzen ziren. Orduan emakumeak ez ziren ibiltzen tabernetan. Txikiteo orduan gizonezko koadrilek abestu egiten zuten tabernetan. Inauteriak ez ziren gaur bezala ospatzen.

41. Debako ikastetxeak; Ostolaza eskola (DEB-027/020)

Orain berdura plaza dena lehen Eskola publikoa zen. Alde batean mutilak egoten ziren maisuarekin eta beste aldean neskak maistrarekin. Gero mojen eskola eta maristena ere bazeuden. Eta eskola gehiago ikasi nahi zuten mutilak Ostolaza eskolara joaten ziren. Orain Kultura Elkarte dagoen eraikina zen orduan eskola. Gerra etorri zenean bukatu ziren eskolak. Ostolaza eskola konfiskatu egin zuten. Eskolan gaztelaniaz ikasi zuten. Karmenek irakasle eibartarra izan zuen, Sarasketa. Irakasle batzuek jakiten zuten euskaraz, baina beste batzuk ez. Mojekin ibili ziren eskolan. Arratsaldeetan josten ikasten zuten eskolan bertan. Nolako joste-lanak egiten zituzten.

42. Mantelinarekin elizara; mantelinak su hartu (DEB-027/021)

Elizara egunero joaten ziren; orduan gaizki ikusita zegoen elizara ez joatea. Karmeldarren eliza zenez, Karmen eguna eta Santa Teresaren eguna zituzten egun berezitzat. Aste Santuetan, mantelinarekin joan behar izaten zuten elizara. Kororen alaba ere joaten zen mantelinarekin 7-8 urte zituela. Umeak ezin geldirik egon elizan, eta behin kandelarekin su hartu omen zion mantelinak, jolasean zebiltzala.

43. Egun berezietan estreinatzen zen arropa (DEB-027/023)

Igandetan jendea dotore janzten zen mezetara joateko. Arropa berria egun berezietan estreinatzen zen, Pazko egunean edo Santu guztien egunean, esaterako.

44. "La pandilla" ikustera zinera (DEB-027/024)

Umetan, Arronamendian bizi zirenean, etortzen ziren Debara zinera. "La pandilla" ikusten omen zuten. Errepublikazaleek ere bazuten antzokia, baina beraiek gaztetxoak ziren eta ezin izaten ziren joan. Antzerkirik ez zen izaten herrian. Gerra aurrean Itziarko Ama Birjinaren antzerkia egin zuten Nemesio Etxaniz abadeak prestatuta.

45. Udan ikuskizunak eta San Roke jaietan zirkua (DEB-027/025)

Udan ikuskizunak egoten ziren kalean eta etxetik eserlekuak hartuta joaten zen jendea ikustera. Jendeak dirua botatzen zien. San Roke jaietan zirkua etortzen ziren. Ikuskizunetan kanpoko mutilek ere parte hartzen zuen. Txiribiton (Deban pasatzen zuen udara) eta anaiak beti prest egoten omen ziren laguntzeko.

46. Umetako jolasak: kanikak, sakaponak, sokasalto... (DEB-027/026)

Umetako jolasak: kaniketan, "sakaponetan", sokasaltoan, txorro-morroka... Txorro-morroka mutilekin jolasten zuten. "Guardias civiles y ladrones" jolasean ezkutatzen ibiltzen ziren. Jolasetan gaztelaniazko kantuak kantatzen zituzten. Lehengo umeek gehiago jolasten omen zuten.

47. Reiner lantegian gehienak emakumeak (DEB-027/027)

"Plásticas Reiner" lantegian langile gehienak emakumeak ziren, eskuz egin beharreko lana izaten zelako eta esku finak behar zirelako. Mekanikoak gizonezkoak ziren. Ernesto Reiner zen nagusia. Bera alemana zen eta familiarekin etorri zen Debara. Reiner lantegian egiten ziren materialak eta lantegiaren bilakaera. Orduan emakumeek bi aukera zeuzkaten: Reiner-era joan edo josten ikasi. Gizonezkoak zaletasunagatik joaten ziren arrantzara, baina ez hortatik bizitzeko. Eurak umeak zirela, itsasontzi handiak etortzen ziren ikatzarekin eta zubia jaso egiten zen barkuak pasatzeko.

48. Mutrikukoa euskara desberdina (DEB-027/030)

Euskara herri batetik bestera aldatzen da eta aldea igartzen dute Debatik Itziarrera, Mutrikura edo Ondarroara. Debarrei "txoruak" deitu izan zaie.

49. Itziar inguruko baserritarrak egunero plazara saltzera (DEB-027/031)

Itziarko jendea lehen ez zen hainbestetan etortzen Debara. Baina baserritarrak bai, plazara etortzen ziren saltzera egunero eta. Inguruetakoko baserrietako jendea egoten zen plazan.

50. Debako lehenengo kotxeak (DEB-027/032)

Deban lehenengotako kotxeak izan zituztenak: Patxi "Txiki", Leonardo...

51. Debako garbitokiak (DEB-027/034)

Etxea nola garbitzen zuten. Arropa harraskan garbitzen zuten, garbigailuak hasi arte. Garbitokiak non zeuden. Xaboa emateko harria egoten zen eta arropa aklaratzeko denek putzu berean egiten zuten. Etxean beti ezagutu dituzte ura eta argia. Arronamendian bizi zirenean errekarara joaten ziren arropak astintzera eta bestela etxean. Lehenbiziko garbigailua Otsein markakoa izan zuten, baina arropak xaboitu bakarrik egiten zituen.

52. Aprestiz moduan Reiner lantegira (DEB-029/002)

Lehen 14 urtera arte ibiltzen ziren eskolan; oso gutxik jarraitzen zituzten ikasketak. Bera prestiz moduan hasi zen lanean Reiner lantegian. Lanetik iritendakoan gau-eskoletara joaten zen, zerbait gehiago ikastera. Lantegiak jarri zien eskola, marrazketa industrial, teknologia eta lantegirako beharrezkoak ziren kontuak ikasteko. Egunko 4,50 pezeta irabazten zituen hasieran, baina urtetik urtera soldata eta maila igotzen joaten ziren. Soldadutzara joan arte ikasten jarduten zuten.

53. Inguruetakoko etxeak (DEB-029/003)

14 urtera arte Debako eskolan ibili zen. Bera "Murgi" etxean jaioa da eta beraientzat Debara etortzea, "kalera" etortzea zen, lehen tarte horretan ez zegoen ia etxerik eta. Inguruetan ze etxe zeuden azaltzen du. Beraien eskolan behean neskak egoten ziren mojekin eta goian mutilak fraideekin. Urasandi etxea.

54. Mandatari gisa hasita, gerente izateraino (DEB-029/004)

Agustin Esnaola, 75 urte. 14 urtera arte ibili zen Debako eskolan. Gero 'Banco Guipúzcoano'n hasi zen lanean "botones" moduan. Lehenengo soldata: hilean 125 pezeta. Soldadutzara joan bitartean ikasiz joan zen "Oficial de segunda" postura iritsi arte. 20 urterekin Afrikara joan zen soldadu. Soldadutzatik itzuli eta bankuan jarraitu zuen lanean, han eta hemen. 50 urte egin ditu lanean.

55. Gurasoek ordu asko lan egin behar (DEB-029/005)

Aurrekoek ordu gehiago lan egiten zituztela aipatzen dute. Amak ez zion uzten Jesus Mariri futbolearen aritzen, abasketak apurtzen zituela eta, gurasoen hilabeteko soldata astebetearen xahutzen zuelako.

56. Euskararen egoera Deban gerra ostean (DEB-029/007)

Gerra ostean Deban nolakoa zen euskararen egoera azaltzen dute. Baserrietan euskarari eutsi zitzaion, baina kaleko jendeak asko galdu zuen euskara. Eskolan ere dena gaztelaniaz ikasten zuten eta beste hainbat

esparrutan ere gaztelania zen nagusi. Beraiek gurasoei esker eutsi diote euskarari. Lagun-taldean 30 lagun inguru izango ziren eta erdiek egiten zuten euskaraz. Gaztelania beharrezkoa zuten baserritarrek ere kanpotarrekin hartu-emanaz izateko. Soldadu joan behar zutenak ere gau-eskoletara joaten ziren gaztelania pixka bat ikastera.

57. Eskutitza Debatik Tetuanera, egun batetik bestera (DEB-029/008)

Iñaki soldadutzan Tetuanen egon zen. Maiatzaren 4an Deban zigilua emandako eskutitz bat Tetuanen jaso zuen berak maiatzaren 5ean (hurrengo egunean). Hau nola gertatu zen azaltzen du.

58. Euskarazko izenik ez zieten onartzen eskolan (DEB-029/009)

Gerra ostean euskarazko izenekin zeuden arazoak. Iñaki Ignacio deitzen zioten eskolan eta Aitor izena zuen bati ere halaxe deitzen zioten, "Aitor" izena ez zela esistitzen esanda. Eskolan sartzeaz bat bandera jarri eta hiru-lau abesti abesten zituzten, tartean Cara al Sol. Euskara gutxi hitz egiten zen Deban.

59. Deban mutil gazteak euskaraz entzutean harrituta (DEB-029/010)

Behin Iñaki lagun batzuekin euskaraz hitz egiten ari zela Marcelino Egaña etorri zitzaien harrituta mutil gazteak euskaraz ari zirelako. Marcelino Egaña abertzale zaharretakoa zen. Beraiek beti euskaraz hitz egin izan dute 5-6 lagun artean. Ahoz jasotako euskara dutela eta ez dutela euskara ona erabiltzen uste dute.

60. Debako ikastola, onartutako lehenbizikoa (DEB-029/011)

Ikastolen sorreraz hitz egiten dute. 1964 inguruan hasi zen mugimendua eta zalantza asko izan ziren hasieran, ez baitzekiten ikasketa haiek ontzat emango ote zituzten. Hasieran 8 ume inguru hasi ziren ikastolan. Don Anes abadeak uzten zien lokala hasieran. Iñaki gerora Gipuzkoako Ikastolen Federazioan egon zen. Debakoa izan omen zen Gipuzkoan onartutako lehenbiziko ikastola.

61. Euskaraz egiten zuena ezjakintzat hartzen zen (DEB-029/012)

Euskaraz hitz egiten zuena ezjakintzat hartzen zen. Agustín 1961ean ezkondu zen Lasturko emaztearekin. Deban jarri ziren bizitzen eta emaztea haserre etortzen omen zen erosketak egitetik, euskaraz eskatzearen barre egiten ziotela eta.

62. Garia "txanketian" jotzen ezagutu zuen Iñakik (DEB-029/013)

Gerra ostean ogi beharra zegoen eta garia egiten zen. 1943-44 inguruan Iñakik garia "txanketian" jotzen ezagutu zuen. Garia lehenbizi eguzkitan uzten zen ondo lehortzen eta gero harri baten kontra jotzen zen.

63. Bertako fruta jaten zen (DEB-029/014)

Garai batean bertako fruta jaten zen: udareak, aranak, sagarrak... Zuhaitzaren lorea ikusita, jakiten zuten zer fruta zen. Fruta-lapurretan ere ibiltzen ziren, beharra zegoen eta.

64. Debako lanbide eta lantegiak (DEB-029/015)

Aroztegi asko zeuden Deban: Oiartzabal, Peña... Igeltseroak, iturginak eta bestelakoak ere baziren. Lantegi gutxi zegoen orduan. Reiner lantegia plastikoarekin lanean hasi zen lehenengoetakoa izango zen.

65. Debako angulak, famatuak (DEB-029/016)

Debako ibaian angula asko hartzen zen. Bakoitzak bere kanala izaten zuen, eta errespetatu egiten zen, noizbehinka haserreak ere egon arren. Angula asko hartzen zenez, "benta" egiten zen. Aginagakoa baina famatuagoa omen zen orduan Debako angula. Bi angula mota bereizten ziren Deban: "de la isla" eta Sasiola ingurukoa. Artzabal inguruan edo Astigarribia inguruan egiten zen angulatan. Batzuetan familia osoak joaten ziren angulatara, diru asko irabazten zen eta.

66. Lagunak eskola garaitik (DEB-029/018)

Lagun-taldea eskolatik sortutakoa dute. Itziarko jende gutxi etortzen zen orduan Debara, eskolan Itziarren bertan ibiltzen ziren eta. Hangoek zatiketa ere ez omen zuten jakiten. Beraiek matematiketan gehixeago ikasi omen zuten.

67. Mutriku eta Deba arteko muga ibaiaren erdi-erdian (DEB-029/019)

"Murgi" Mutriku partean jaioa da, bere etxea zubiaren beste aldean zegoen eta. Mutriku eta Deba arteko muga ibaiaren erdi-erdia omen da, eta zubian kako bat dago horren adierazgarri. Garai batean katea jartzen zen zubian muga markatzeko eta batetik bestera pasatzeko ordaindu egin behar izaten zen. Zubiaren beste aldekoen bat hiltzen zenean, zubian, muga-mugan, mahai bat jarri eta gorpua han jartzen zen. Debako abadea ere mugaraino etorri eta bedeinkapena ematen zion. Lur-ematea Deban izaten zen.

68. Debarra, nahiz eta Mutriku partean jaio (DEB-029/020)

Zubiaren beste aldeko etxeak, tartean Murgi etxea, lege Mutriku ziren, baina elizaz Debara jotzen zuten. Urasandi etxeko inguruko kontuak. "Murgi" dio bera inoiz ez dela mutrikuar sentitu, bizimodua guztia Deban egin izan du eta.

69. 6 urterekin Maria "Azpeitti"ren eskolara (DEB-029/021)

Iñaki Artzabalgoa da. Mutil kuadrilla bat etortzen ziren Artzabaldik. 6 urterekin "Azpeittinian" hasi zen eskolan eta 9 urtetik 14ra bitartean maristekin ibili zen. Maria "Azpeitti" eskolak ematen zituen emakume bat zen. Bere anaia, Jose Maria Izagirre, alkate izan zen gerra ostean.

70. "Soro feria" ala "Zoro feria"? (DEB-029/022)

Iñaki gaur egun oraindik baden eztabaida bat azaltzen du: "zoro" feria" ala "soro feria" den. 1930-1936 bitartean pertsona batzuk berezi jantzita azaltzen hasi omen ziren urte berriko feriara. Eta jendea orduan hasi omen zen "Zoro ferixia al da hau?" esaten. Iñaki dio bere gurasoek, arrebak,

Agustinen aitak eta beste batzuek ere baieztatu diotela uste hori. "Murgi"k uste du inguruetako baserritarrek euren lehenbiziko erromeria inportantea izaten zutela urte berriko feria eta haiek ere "zoro" antzera etortzen zirela, eta hortik ere badatorrela izena.

71. San Roke bezperan gaupasa (DEB-029/023)

Baserritarrak bakoitza bere auzoko erromeriara joaten ziren normalean. San Roke jaiak nola ospatzen ziren. Orduan ere gaupasa egiten zen goizean entzierrora joateko. Tabernak goizeko ordu biak baino lehen ixten ziren eta Bodegan elkartzen ziren denak.

72. Mozorrotzearren 10 pezetako isuna (DEB-029/024)

Gerra aurretik inauteriak ospatzen ziren, baina euren sasoian debekatuta egon ziren. "Murgi"k ez du oroitzapen onik mozorroekin. Soldaduskara joan aurretik, despedida egin zuten lagunek; eta, jai-giroan zebiltzanez, txapel bat jantzi zuen batek. Aguazila etorri zitzairen txapela kentzeko esanez eta eztabaida izan zuten. Hurrengo egunean, 10 pezetako isuna eraman zien aguazilak.

73. Santa Ageda eskeko ohitura, baserritarrena (DEB-029/025)

Kaletarrek ez zuten Santa Ageda eskean ibiltzeko ohiturarik; baserritarrak ibiltzen ziren. Uztapide, Basarri eta beste bertsolari ezagun batzuk ere etorri izan ziren. Baserritarrei esker gorde dela ohitura hori diote.

74. Bertso giroa Deban (DEB-029/026)

Urte berri eguneko feriara etortzen ziren bertsolariak, baina Deban ez omen da egon bertsotarako girorik kaletarren artean. Baserritarren artean bai; bazeuden bertsotan aritzen zirenak ere. Uztapide eta Zubeltzu aipatzen dituzte. Itziar inguruan soinujoleak ere baziren: Sakabi, Txankarta...

75. Gerraostean dantza-taldeak debekatuta (DEB-029/027)

Beraiek ez zuten dantzan ikasi, euren garaian debekatuta zegoelako. Taldeko dantzak ere debekatuta zeuden. Gerra aurretik bazegoen dantza-taldea. "Txatua" eta beste batzuk aipatzen dituzte.

76. Nemesio Etxaniz abadeak irakatsi zien Olentzeroren kanta (DEB-029/028)

Olentzero ez zen existitzen euren sasoian; Nemesio Etxaniz abadea "desterratuta" omen zegoen Deban eta hark hasi omen zuen Olentzeroren kontua. Beste hainbat euskal kantarekin batera, Olentzeroren abestia irakatsi zien. "Txopa" tailugileak egin omen zuen Olentzeroren aurpegia eta etxeetara eskean joan ziren Olentzerorekin. Pixkanaka indarra hartzen joan zen. Nemesio Etxanizen inguruko kontuak.

77. Neska eta mutilen arteko harremanetan aldaketa handia (DEB-029/029)

Euren sasoian neskak eta mutilak beti aparte ibiltzen ziren, bai eskolan eta bai beste lekuetan. Danborradak hasi zirenean, jende asko zegoen momentua aprobeztatzen zuten neskak ukitzeko eta beti errugaberen batek jasotzen zuen belarrondokoa. Gauzak asko aldatu dira arlo horretan. Norbait haurdun gelditzen bazan, ezkontzera behartzen zuten.

78. Debako mutilek zortea; 'Las Femeninas', 'Las Productoras' eta kanpotarren neskameak (DEB-029/030)

Deban zortea zuten mutilek bi neska talde etortzen zirelako herrira. Batetik, Las Femeninas, maistratza ikasten zuten neskak, ikasgai modura falangeko kontuak ikastera etortzen ziren hilabeterako. Bestetik, Las Productoras, emakumezko langileak, nagusitxoagoak eta erneagoak. Eta, horretaz gain, kanpotarren neskameak ere etortzen ziren udaran. Haietako asko senargai euskaldunen bila etortzen omen ziren, eta horrela sortutako bikote asko omen dago Deban. Herriko neskak Hijas de María kongregazioko kide izaten ziren eta debeku handiak izaten zituzten. Beste herri batzuetan ere Deban baino debeku handiagoak izaten ziren; esaterako, Azkoitian dantza lotua debekatuta zegoen.

79. Tabernetan lagun-taldeak kantuan (DEB-029/031)

18-20 urterekin hasi ziren herritik irteten. Hamaikabat futbol taldearekin Elgoibarrera, Mutrikura edo inguruetara joaten ziren, baina azkenengo autobus edo trenean herrira itzultzen ziren. Orduan tabernetan beste giro bat egoten zen: txikiteoan kantuan egiten zuten.

80. Lehen neska gazteak neskame edo lantegira (DEB-029/033)

Lehengo bizimoduaren inguruko kontuak. Neskek mutilen antzera goiz amaitzen zituzten ikasketak. Lehen neskek josten ikas zezatela zen garrantzitsua eta ikasketei ez zitzaien garrantzirik ematen. Familia handiak izaten ziren ordukoak eta neskak 15-16 urterekin neskame joaten ziren edo bestela lantegira edo josten ikastera. Lantegietan neska asko ibiltzen zen orduan, baina lana utzi egiten zuten ezkontzeko prestatzen zirenean. Reiner lantegian ere gehienak emakumezkoak ziren. Baserriko neskaren bat herrira neskame etortzen zenean, mutilak atzetik izaten zituen, herrikoak "harroagoak" omen ziren eta. Beste neska batzuk josten ikastera joaten ziren, orduan norbere arropa etxean josten zen eta. 2 jostun zeuden Deban.

81. Lehengo eta oraingo moden arteko aldea (DEB-029/034)

Lehengo eta oraingo moden arteko aldea. Lehen dotore ere janzten ziren; normala izaten zen igandeetan trajea eta gorbata janztea. Eibarko edo Bergarako neskekin ligatzeko ondo jantzi behar izaten zen. Gaur egun modan dago ilea motz-motz moztea baina lehen soldadutzako zigorrik handiena horixe izaten zen. Lehen apurtutako prakei jartzen zitzaien "txaplata" eta gaur egun modan dago hori ere.

82. Zumaiako gau-eskolan ibilia (DEB-036/005)

Gau-eskolan ibili zen Zumaian. Ikasketak egiten ari zen irakasle batek ematen zien eskola kale-etxe batean ordu eta erdiz. Etxean lan egin behar izaten zuen eta ez zen beti joaten eskolara. Eskola euskaraz ematen zuen eta hiru hilabetez ibili zen. Gerora, soldadutzan kabo batek irakatsi zion gatzelaniaz.

83. Gari-jotzea; errota etxean (DEB-036/016)

Soroan lan ugari egiten zuten; patata ereiten zuten, besteak beste. Garia ere egiten zuten. Garia jotzeko makina bazuten hiru baserriren artean sozio erosita. Gari-jotzeko egunean auzotarrak elkartu eta bost orduz aritzen ziren. Errota etxean zuten eta kontrabando garaian auzorako irina egiten zuten bertan. Baina behin isuna jarri eta errota itxiarazi egin zieten.

84. Soldadutzako komeriak (DEB-036/026)

"Pañtilde;ol-eko kargua eman eta erdaraz ez jakiteagatik gertatu zitzaiona kontatzen du.

85. Olagarro harrapaketa (DEB-036/030)

Olagarrota ibili eta arrantza gustatu arren sekula ez zuen txaluparik izan. Olagarroak nola harrapatzen diren azaltzen du. Zumaiako txalupa eta itsasontzien aipamena egiten du.

86. Aitita Sakabi baserritik Perlakuara (DEB-038/002)

Aitita Sakabi baserritik Perlakua baserrira etorri zen bizitzera. Esaten omen da hark arrioan ekarri zituela zezenak Perlakuara. Gaur egun Perlakua "Saka" izenez ere ezagutzen da, baina izen hori bere aitonagatik dauka. Bere aitari "Marqués de Saka" deitzen zioten. Beti izan dute ganadu ona eta horrek bezeroak ekarri dizkie.

87. Hegazkinak hirunaka Gernikarantz (DEB-038/003)

Berak 7 urte inguru zituela, hegazkinak ikusi zituzten hirunaka, Gernika alderantz. Inguruetako baserrietan ere tropak zeuden. Barkuak etorri eta Deba bonbardatu zuten, baina ez zuten asko apurtu. Gorriek orduan ihes egin zuten.

88. Gerra ostean zezenen eskaera ugaritu (DEB-038/004)

Gerra ostean zezenen ikuskizunak ugaritu egin ziren: uztailaren 18an edo irailaren 23an (erreketeak sartu ziren eguna) zezenak botatzen baitzituzten. Donostian bizi zen gizon batek (Castro) plazak prestatzen zituen eta bazen "txarlot" bat ere, zezenekin ikuskizunak egiten zituena. Pixkanaka ugaritzen joan ziren zezenak.

89. Kanpotik ganadua ekarri eta festak bukatzean inguruko baserrietara saldu (DEB-038/005)

9 anai-arreba ziren. Umetatik lan egin behar izaten zen baserrian. Hala ere, goserik ez zuten pasatzen. Umetatik hasi ziren zezenekin ere. Aitak inguru guztietan zezenak erosten zituen. Castrok kanpotik ekartzen zituen zezenak oso merke eta herriko festak bukatutakoan inguruko baserrietara saltzen zituen ia dohainik. Berak uste du "Betizu" arraza (bertakoa) ez dela existitzen, kanpoko ganaduaren ondorengoa delako inguruetakoa.

90. Alfarotik zezenak oinez Debara (DEB-038/006)

Zezenketarako zezenak Alfarotik ekartzen zituzten oinez Debaraino eta inguruetako sagasti batzuetan edukitzen zituzten 15 egunean. Aitak susara zeuden behiak hara eramaten zituen hango ganaduarekin gurutzatzeko eta handik idisko onak irteten ziren. Arraza oneko ganadu gorriak izaten ziren orduan ekartzen zituztenak.

91. Azpeitira eta Tolosara oinez zezenekin (DEB-038/010)

Garai batean Azpeitira eta Tolosara oinez joaten ziren zezenekin. Tolosara Bidanitik zehar joaten ziren. Ganaduzale guztiek joan nahi izaten zuten eta gastu handia izaten zen. Pixkanaka aitzak lortu zuen bera bakarrik geratzea. Hiru egunerako ganadu mordoxka eraman behar izaten zuen.

92. "Marqués de Saka" (DEB-038/011)

Aita parrandazalea zen, baina lanean fina. Diru asko gastatzen zuen, baina baita irabazi ere. Asto txiki batekin jaisten zen kalera eta haren gainean ibiltzen zen Debako kaleetan.

93. Gari eta arto asko egiten zen (DEB-038/012)

Gari eta arto asko egiten zen garai batean. Auzolanean lan egiten zen. Arto-bizarrak zigarro modura erabiltzen zituzten gaztetan.

94. San Juan egunean Santa Katalina ermitara (DEB-038/013)

Mendiko erromerietara joaten ziren lehen, baina gaur egun galdu egin dira. San Juanetan Santa Katalina ermitara igotzen ziren. Jende asko joaten zen eta trikitilaria ere egoten zen bertan.

95. Erromeria handiak Deban (DEB-038/015)

Arbil auzoan Asentzioetan egiten zen erromeria. 3 korro egoten ziren dantzan eta lehia egoten zen, izan ere kobratu egiten zieten mutilei dantza egitearren, soinu-jolearentzat dirua batzeko. Deban ere erromeria handia egoten zen kiosko inguruan. Kanpotarren neskameak eta "Femeninak" ere hara joaten ziren dantzara eta bertako mutilak haien atzetik ibiltzen ziren.

96. Kalera jaitsitakoan abarkak kendu eta zapatak jantzi (DEB-038/017)

Neska-laguntzeak egiten zituzten gaztetan. Ilunpetan joaten ziren 3-4 neskari etxera laguntzera. Kalera oinez jaisten ziren eta Kale Zaharrean abarkak kendu eta zapatak jantzen zituzten. Milarraiazko prakak erabiltzen zituzten orduan. Zezenekin lan asko egin behar izaten zuten, baina baserritik baino diru gehiago irabazten zen.

97. Ganadutegia "legeztatu" zuen (DEB-038/018)

Bere aitaren ganadutegia ez zen legezkoa, Madrilgo baimena behar izaten baitzen zenbait lekutara joateko. Berak lortu zuen baimena eta baimen horrekin Espainia osoan ibiltzeko baimena zuen. 16 herritan batera zezenak botatzera iritsita omen dago. Herri eta hiri ugartan ibili izan da.

98. Baba kamioikada Rincón de Soto-tik (DEB-038/020)

Lehen ganaduarentzat pentsua etxean egiten zen. Berak zezenentzat baba beltza kamioikada Rincón de Soto-tik ekartzen zuen.

99. Lesakatik bi txerri ekartzen zituen urtero (DEB-038/021)

Etxean zezenez gain, behi batzuk eta bestelako abere batzuk ere edukitzen zituzten. Lesakara joaten zenean San Ferminetan 2 txerri handi erosten zituen

beti. Txerriak etxean hiltzen ziren eta txorizoak egiten zituzten. Zezena ere urtero hiltzen zuten. Lehen auzolanean egiten zen lan asko, baina giro hori galdu egin da.

100. Gari-jotzearen inguruko kontuak; auzolana (DEB-038/022)

Bideak konpontzea auzolanean egiten zen. Udalak ardoa jartzen zuen eta bakoitzak jatekoa eramanda, merienda egiten zuten. Gari-jotzea ere auzolanean egiten zen. San Rokeak eta San Nikolasak bitartetan egiten zen. Goizean baserri baten lan egin, bertan bazkaldu eta arratsaldean beste leku batera. Garia jotzeko makina eta matxaka erabiltzen ziren eta baserri bakoitzak ordaindu egin behar izaten zuen makina erabiltzearren.

101. Barazkiak eta esnea saltzera kalera (DEB-038/023)

Garia, artoa, patata, aza... hartzen zituzten etxean. Barazkiak eta esnea saltzera kalera jaisten ziren egunero. Bezeroak izaten zituzten kalean.

102. Jaunartzea egitearen truk oilasko pare aapaizari (DEB-038/025)

Perla baserria Arriola auzoan dago. Mutikotan Txomin "Haundi" eta Maria "Azpeiti" rekin ibili zen eskolan Deban. Askotan baserrian lana zegoenean ez ziren eskolara joaten. 12 urterekin komunioa egiteko traje berria egiten zen. Dotrina ikastera Itziarrera joaten ziren. Hango apaizak "kalabaza" eman ziela eta, parrokoarengana joan ziren eta hark onespena emanda egin zuten komunioa. Jaunartze ostean oilasko pare eramane zioten apaizari.

103. Begoña Andonegi irakaslea euren baserrian (DEB-038/026)

Begoña Andonegi irakaslea euren baserrian egon zen denbora batez eta orduantxe ikasi omen zuen eskola pixka bat. Umetan anai-arreba guztiak etortzen ziren kalera eskolara. Anaia batek apaiz ikasketak egin zituen Donostian, baina gazterik hil zen.

104. 240 abelbururi jaten eman behar (DEB-038/029)

"Kirrikiri" arrazako zezenak izan zituzten beraiek. Tuteratik erosi omen zuen hazitarako ganadu ona. Lehen ere albataria bazen. Txerria etxean hiltzen zen inongo baimenik gabe, baina solomoa albatariari eman behar izaten zitzaion. Zezenen gaixotasunak sarri ur zikina edatetik omen datoz. 240 abelburu izatera iritsi zen. Ganaduarentzat belar bila ibiltzen zen kamioiarekin. Gaur egun ganadua gutxitu egin da eta belarra merkatu.

105. 62 urterekin atera zuen gidatzeko baimena (DEB-038/030)

62 urterekin gidatzeko baimena atera zuen eta kamioia erosi zuen. Denek esaten zioten ez zuela gidabaimenik aterako, eskolarik ez zuelako, baina atera zuen. Ondo etorri omen zitzaion seinaleak ondo ikastea, hiri handietara joan zenerako.

106. Ganaduarentzat jateko bila (DEB-038/031)

240 abelburuk jateko asko behar izaten zuten eta belar bila ibiltzen zen, inguruetan nahikoa ez zegoelako. Ganadua etxe inguruetan edukitzen zuen.

107. Txahalen inguruko azalpenak; jaiotza, gaixotasunak (DEB-038/033)

Idiskoa uztail inguruan botatzen zioten behiari, txahalak udaberrian jaiotzeko. Udaberrian behiak esne gehiago ematen omen dio txahalari. Batzuetan esne asko edaten zutenean txahalek zizareak izaten zituzten, batzuetan itotzeraino. Gaur egun badaude horretarako botikak.

108. Ganadu onena Nafarroatik (DEB-038/034)

Beste ganadutegi batzuetara joaten zen bera ganadua erostera, baina ez da feria zalea izan. Salamancatik ganadu asko ekarri izan du eta baita Cacerestik ere. Ganadu onena, Nafarroatik ekarri omen du, hala ere, "Kirrikiri" arrazakoa.

109. Etxean sagardo ugari egiten zuten (DEB-038/036)

Etxean sagardo asko egiten zuten, Arriola auzoan sagar asko baitzen. 800 litroko ontzi asko egiten omen zituzten. Dolarea ere ona zuten etxean, tina handikoa. Sagar klase askorekin egiten zuten sagardoa. Urrian egiten zen sagardoa eta Gabonak inguruan botilaratu.

110. Fruta-arbolen txertatzeak (DEB-038/037)

Beste fruta-arbola batzuk ere bazituzten etxean: gereziak, aran klaudiak... eta txertatu egiten zituzten. Gerezi ugari hartzen zuten etxean eta arrebak "Femeninei" saltzen zien. Intxaurrak eta gaztainak ere asko hartzen ziren inguruetan. Txertatzeak nola egiten ziren.

111. Meriendatan atuna tomatearekin eta gazta (DEB-038/038)

Baratzean tomateak ere izaten zituzten. Postrean sagar erreak jaten zituzten. Lehen denek ontzi batetik jaten zuten, erdian jarrita. Baba gorria edo aza jaten zen sarritan. Beraien etxean haragia beti egoten zen zezenak etxean hiltzen zituzten eta. Jaietan garbantzia jaten zen. Meriendatan sarri atuna tomatearekin eta gazta jaten zuten.

112. Lehenengo artoak sukaldean lehortzen (DEB-038/040)

Afaltzeko berakatz-zopa edo taloa eta esnea jaten zen. Berak 9-10 talo jaten omen zituen. Euren auzoan arto gorria egiten omen zen. Artoa Lasturrera eramaten zuten errotara eta han arto horiaren irina ematen zieten bueltan. Urrian lehenengo artoak heltzen zirenean, sukaldean jartzen zituzten zintzilik lehortzen, ahalik azkarren errotara eramateko, taloa eta esnea jateko. Inguruetako errotak.

113. Ferratokia etxean; zezenen markak (DEB-038/042)

Ganadua ferratu egiten zuten eta ferratokia etxean jarri zuten. Ganadua nola ferratzen zen. Ferratzailea Itziartik etortzen zen ganadua ferratzera. Ferrak erosi egiten zituzten, baina ganadu bakoitzari bere moldeak hartzen zitzaion. Zezenak markatu ere egiten zituzten. Alde batetik, jabetza adierazten zuen marka eta, bestetik, zenbakia.

114. Anaiei bazkaria eramatera basora (DEB-048/004)

Neskatila zela, ardizain egoten zen. Etxe ondoan izaten zituzten ardiak. Gizonen pare ibiltzen ziren lanean. Sarritan gizonei bazkaria eramatera joaten zen basora eta basoan jaten zuten bazkaria. Anaiek egurra moztzen lan egiten zuten basoan, arpanarekin. Gero egurra saldu egiten zen altzaritarako.

115. Bazkaltzeko babak eta zahagi ardoa (DEB-048/005)

Sarritan 16 lagun ere egoten ziren etxean bazkaltzeko. Babak urdaiarekin izaten zen ohiko bazkaria. Zahagi ardoa izaten zuten eta beraiek ere gizonek bezalaxe edaten omen zuten ardoa neskatilatan.

116. Iruerreketa baserrira eskolara (DEB-048/007)

Ardiak eta ganadua zuten Ansorregi baserrian. Baso-sail handiak zituzten. Iruerreketa baserrira joaten zen eskolara, baina sarritan huts egiten zuen, ardiak zaintzera edo itulara joan behar izaten zuelako. Irakaslea Gaztañegi baserriko Terexa zen. Iruerreketaakoak fede handikoak ziren eta askotan arrosarioa errezatzen egoten ziren txabilarekin haria egiten zuten bitartean.

117. 'Xabiartxo' eta 'Sabin' liburuak eskolan (DEB-048/009)

Eskolan euskaraz ikasten zuten. Xabiartxo eta Sabin liburuak zituzten. Katona ere bazuten. Goiz eta arratsalde izaten zuten eskola, baina sarritan arratsaldean huts egiten zuen eskolatik artzaintzara edo itulara joateko.

118. Lasturko San Nikolasetan zezenak eta aurrekua (DEB-048/013)

Lasturko San Nikolas festak. Auzoko gazteak zezenaren aurrean ibiltzen ziren mozorrotuta. Ardi-ilearekin egiten zituzten ileordeak. Pailazo jantzita antzerki gisakoak egiten zituzten zezenen aurrean. Ugarte-berri baserriko Julianek zezenaren gainetik salto eta bestelako komeriak egiten zituen. Zezenetarako zaletasun handia zegoen Lasturren. Sakaren zezenak egoten ziren. Aurrekua ere egiten zuten auzoko gazteek.

119. Erromeriara azkar joatearren ura nahastu esnari (DEB-048/014)

Erromerian ikasten zuten dantzari. Larraskandara joaten ziren erromeriara ardiak batu ostean. Behin bere anaiak erromeriara azkarrago joatearren esne marmitek erdiraino bete eta falta zena urez bete zuen. Amak gazta egiteko gatzagia bota arren esnea ez zen gogortzen gero.

120. 'Sakabi' eta Joakina soinu-jotzaileak (DEB-048/015)

Sakabi soinu-jotzailea egoten zen normalean Aittola gainean egiten zen erromerian. Larraskandan bertako emakume elbarri batek, Joakinak, jotzen zuen soinua.

121. Lasturko baserritarrak Azpeitira eta Elgoibarrera saltzera (DEB-048/022)

Lasturtik Azpeitiko azokara joaten ziren saltzera inguruko beste baserri batzuetakoekin batera, astoak hartuta. Bidegurutzera lehenengo iristen zenak hosto bat uzten zuen seinaleztat. Arrautzak eta baba saltzen zuten azokan eta bueltan olio, azukrea eta etxerako behar zena ekartzen zuten. Ostegunetan Elgoibarrera joaten ziren, hara ere oinez. Bera zaldiarekin joaten zen.

122. Debara oinez medikuarenera (DEB-048/023)

Lasturtik Debara uraren kanala zihoan eta handik ibiltzen ziren oinez. Behin Debatik etxera zetoze, alabari besoa atera zitzaion eta berriz buelta hartu eta oinez Debara bueltatu behar izan zuten, medikuarenera. Deban emakume batek jarri zion besoa bere lekuan.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-02-04

CC-by-sa | Ahotsak.eus
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com